

Kronika

Berislav Grgić

Krajem prošle godine umro je iznenada u 70. godini jedan od naših najpoznatijih pisaca udžbenika engleskog jezika i jedan od najboljih prevodilaca s engleskog, Berislav Grgić.

Berislav Grgić, dugogodišnji nastavnik engleskog jezika, lektor i viši predavač na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, posvetio je svoj čitav život stranim jezicima, a osobito engleskom, te je u toku više od 25 godina bio jedan od naših vodećih autora udžbenika engleskog jezika. U suradnji sa svojim kolegama izradio je niz vježbenica za naše škole i za odrasle, s dr Jolandom Brihta napisao je gramatiku engleskog jezika, a surađivao je i na velikom Englesko-hrvatskom rječniku. Bio je uvijek spreman da sudjeluje u svim akcijama kojima je bila svrha unapređenje nastave engleskog jezika.

Svoje veliko znanje engleskog jezika i prirodne sposobnosti odličnog učitelja i pedagoga prenosio je nesebično na svoje učenike i studente ne samo kao nastavnik engleskog jezika već i kao nastavnik metodike, te je uvodio svoje studente u metodiku nastave engleskog jezika, stvarajući od njih dobre i uspješne nastavnike.

Velik je broj onih koji su stjecali svoje znanje engleskog jezika od početnika-samouka do sveučilišnih studenata kao njegovi direktni učenici ili preko njegovih udžbenika i priručnika. Svi će se oni uvijek sa zahvalnošću sjećati omiljenog i dragog nastavnika, lektora i predavača, koji je godinama radio na poboljšanju svojih udžbenika samo da bi olakšao učenje tog teškog jezika.

Još je veći broj i širi krug naših ljudi kojima je Berislav Grgić svojim prevodilačkim radom, svojim odličnim i u cijeloj zemlji poznatim i hvaljenim prijevodima, koji se uvijek citiraju kao uzor-prijevod, otvorio put u ljepote engleske i američke književnosti. Ljubav za svoj materinski jezik — hrvatski i izvrsno poznavanje stranog jezika — engleskog, omogućili su mu da s lakom prevodi i najteže engleske tekstove i najvrednija djela engleske i američke književnosti te da ih prenosi u adekvatne oblike hrvatskog jezika.

I onda kad se povukao u zasluženu mirovinu i tišinu s namjerom da na-

stavi svoj književni prevodilački rad te da nam pokloni još koji biser svojih prijevoda, odlučio je da i on dađe svoj prilog za upoznavanje naše zemlje u svijetu, našeg jezika i književnosti. Proveo je dvije godine u Engleskoj, prenoseći na engleske studente svoje veliko znanje hrvatskog jezika i ukazujući im na ljepote naše književnosti i ostale kulturne tekovine naše zemlje.

Uskoro nakon povratka u demovinu, usred svog mirnog, ali plodnog rada, iznenada nas je ostavio kao dragi kolega i prijatelj, čovjek koji je svojim radom postigao da ćemo ga se dugo sjećati po njegovim djelima, udžbenicima, priručnicima i prijevodima, ali i po nesebičnosti i drugarstvu, osobinama koje su ga krasile cijeli život i zbog kojih je stekao mnogo prijatelja i dobrih drugova. Svi će oni sačuvati uspomenu na njega i njegov rad.

R. F.

Dvadeset godina Centra za učenje stranih jezika u Zagrebu

U siječnju 1953. u mansardnim prostorijama u Draškovićevoj ulici započeli su Tečajevi engleskog jezika. Posve nova nastavna pomagala — magnetofoni — bila su osobitost tih Tečajeva i zahtijevala primjenu novih AV-metoda. Prvi nastavni materijali i nastavnici instruktori došli su posredstvom Tehničke pomoći iz Sjedinjenih Američkih Država. Uskoro je stručni patronat nad tečajevima preuzeo Institut za fonetiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, na čelu s prof. Petrom Guberina. Nova nastavna tehnika, nove nastavne metode omogućile su brže i uspješnije napredovanje u učenju stranog jezika. Uskoro nakon toga započela je eksperimentalna nastava francuskog jezika, zatim je slijedio njemački i 1957. god. talijanski jezik.

U jesen 1957. Tečajevi engleskog jezika prerasli su i svoju namjenu i okvire. U društvu su uvelike porasli potreba i zanimanje za brzo učenje stranih jezika. Pritisak zainteresiranih bio je sve veći pa je trebalo potražiti nov oblik organizacije, odrediti smjernice za budući razvoj »tečajeva« i omogućiti učenje što većem broju ljudi u Zagrebu, a i u provinciji.

I tako u rujnu 1957. Tečajevi postaju ustanova sa samostalnim financiranjem, pod imenom Centar za učenje stranih

jezika. Kao nadležni organ Centru određen je Sekretarijat za industriju.

Godina 1958. postaje prijelomna u razvoju Centra. Prvi Savjet Centra, na čelu s drugaricom Nevom Haramija, uz pomoć stručnih komisija određuje plan i program nastave, proširuje nastavu hrvatskim ili srpskim i ruskim jezikom, organizira nastavu izvan prostorija u Draškovićevoj ulici (za PTT službenike u Glavnoj pošti, za Savez slijepih, za KIZ u Boškovićevoj ulici itd.) i, konačno, postavlja najvažniji zadatak — izgraditi nove prostorije.

Zahvaljujući razumijevanju prije svega narodne vlasti, koja je dodjeljivanjem kredita omogućila pokretanje akcije »izgradnja nove škole«, a zatim izvanrednom zalaganju i uzornoj požrtvornosti članova kolektiva Centra — započela je gradnja nove škole.

U travnju 1961. škola je uselila u novu zgradu u Vodnikovoj ulici 12. Nakon pet neprikladnih mansardnih prostorija u Draškovićevoj ulici, nova zgrada s novim inventarom, sa 6 fonolaboratorija i 20 učionica, s kabinanima za svaki jezik, s vlastitom radionicom, sa studijem za spikiranje, s modernom zbornicom itd. značila je drugi prijelomni trenutak u životu kolektiva škole. Novi polet i nastavničkog vijeća i ostalih službi Centra osiguravali su daljnji uspješni razvoj. Kolektiv je u novoj zgradi osjećao svaki milimetar prostora kao vlastiti, teško izborni samoprijegornim radom i otkidanjem od osobnih dohodaka. Napokon, moglo se s još više ljubavi i pažnje prijeći na stručno usavršavanje predavača i AV-metoda.

Rezultat svih tih zajedničkih napora i nastojanja bili su novi udžbenici za sve jezike koji se u Centru predaju — 4 udžbenika engleskog jezika, 4 udžbenika njemačkog jezika, 3 udžbenika talijanskog jezika, 2 udžbenika ruskog jezika, 2 udžbenika hrvatskog ili srpskog jezika i 2 udžbenika francuskog jezika. Svaki je udžbenik opremljen kompletnom magnetofonskih vrpca, dijafilmova i slika. U nastavu su uvedeni testovi, usavršena je tehnika ispita itd.

U toku posljednjih deset godina Centar snabdijeva svojim nastavnim materijalima oko 300 škola raznih nivoa i vrsta (od osnovnih do viših). Povremeno organizira ferijalne tečajeve iz ruskog ili hrvatskog ili srpskog jezika za studente iz SAD. Centar uspješno surađuje i sa školama u Švicarskoj, Austriji, Velikoj Britaniji, Italiji itd.

Po nastavnim materijalima Centra učilo je u tih dvadeset godina u čitavoj Jugoslaviji oko 148 400 učenika različite dobi i raznih škola (podaci prema broju prodanih udžbenika).

U siječnju ove godine navršilo se 20 godina rada Centra. Prisjećajući se tih godina, kolektiv Centra za učenje stranih jezika rado i toplo spominje se svih onih koji su mu pomogli izgraditi specijaliziranu školu, podići je na odgovarajuću razinu ozbiljnog rada i na taj način omogućili čitavoj našoj zajednici brže i lakše učenje stranih jezika.

U vezi s dvadesetom obljetnicom rada kolektiv Centra priprema u drugoj polovini mjeseca svibnja skromnu prigodnu izložbu u svojim prostorijama.

P. G.

Međunarodno društvo nastavnika engleskog jezika (IATEFL)

God. 1967. osnovano je u Londonu *Društvo nastavnika engleskog kao stranog jezika*. Društvo je okupilo oko 400 članova iz Velike Britanije a svrha im je bila da povremeno izmijene svoja iskustva i da tako unapređuju nastavu engleskog kao stranog jezika. Za nepunih pet godina društvo je preraslo u međunarodno društvo, *International Association of Teachers of English as a Foreign Language — IATEFL*, s kojih 1100 članova u 80 zemalja.

Društvo je član *Međunarodne federacije (FIPLV)* i surađuje s njom vrlo aktivno. Kontakt sa svojim članovima održava putem biltena *IATEFL — NEWSLETTER*, koji izlazi pet puta godišnje. Članovi dobivaju i časopis *CONTACT*, glasilo *FIPLV*, jer su svi članovi tog društva i članovi *Međunarodne federacije*.

Drugi oblik povezivanja sa svojim članstvom *IATEFL* ostvaruje na godišnjim sastancima, koji se održavaju u Londonu s posebnom temom. Tim sastancima prisustvuje obično 300—350 članova, a predavanja drže poznati svjetski stručnjaci za nastavu engleskog jezika i istaknuti lingvisti. Dosad je održano šest takvih godišnjih sastanaka, a okvirne su teme bile:

g. 1967. — *Desire to Learn*

g. 1968. — *Ends and Means in the Teaching of English as a Foreign Language*

- g. 1970. — Children and Adults
- g. 1971. — What to Teach and How to Teach it
- g. 1972. — The Use and Abuse of Language Teaching Aids
- g. 1973. — The Training of Teachers of English as a Foreign Language.

Društvo predviđa da će se takvi sastanci održavati i izvan Engleske, u zemljama gdje ima veći broj članova, a uz suradnju nacionalnog društva i pod pokroviteljstvom FIPLV.

R. F.

Međunarodno društvo nastavnika njemačkog jezika (IDV)

U toku održavanja X međunarodnog kongresa FIPLV u Zagrebu (5—9. travnja 1968) osnovano je 8. 4. 1968. *Međunarodno društvo nastavnika njemačkog jezika* (Der internationale Deutschlehrerverband — IDV). Ono je kao sekcija za njemački jezik *Međunarodne federacije* (FIPLV) preuzelo na sebe dužnost da okuplja nastavnike njemačkog jezika i da u sklopu *Federacije* razvije neke specijalne oblike aktivnosti sa svrhom unapređenja nastave njemačkog kao stranog jezika.

Nastavnici njemačkog jezika iz 14 zemalja surađuju na ispunjenju zadataka toga društva, a oni se uglavnom poklapaju sa zadacima *Međunarodne federacije*. Ta njihova aktivnost dolazi osobito do izražaja na kongresima, koji se održavaju u zemljama gdje se njemački govori. Prvi kongres održan je još prije negoli je društvo bilo formalno osnovano, god. 1967. u Münchenu, drugi god. 1969. u Leipzigu, treći god. 1971. u Salzburgu, a četvrti se priprema za god. 1974. u Saveznoj Republici Njemačkoj.

Na tom će se kongresu diskutirati o problemima praktične nastave njemačkog jezika u 11 radnih skupina. Predloženo je 11 okvirnih tema, jedna za svaku skupinu:

1. Mittel und Wege zur Optimalisierung des Sprachunterrichts
2. Betonung des kommunikativen Aspekts im Sprachunterricht, im mündlichen und schriftlichen Gebrauch
3. Möglichkeiten und Grenzen der Technisierung des Sprachunterrichts

4. Konkrete, feingegliederte Lernzielbeschreibungen und Leistungsbeschreibungen im Sprachunterricht
5. Probleme der interdisziplinären Zusammenarbeit bei der Entwicklung einer den Zeitansprüchen gewachsenen Deutschunterrichtsmethodik
6. Die Strategie des Schülers beim Spracherlernen
7. Probleme der Wortschatzvermittlung und — erweiterung
8. Ausbildung und Fortbildung des Deutschlehrers
9. Landeskunde im Deutschunterricht
10. Lernpsychologie und Sprache, Psycho-Linguistik, Sozio-Linguistik
11. Deutsch für Erwachsene.

Organizatori žele da se te teme rasprave u pojedinim zemljama, u nacionalnim društvima. Svako društvo ili nekoliko njih zajedno mogu predložiti posebna pitanja ili probleme koje treba raspraviti unutar skupina. Na kongresu se neće čitati referati, već će se samo voditi diskusija na osnovi rasprava održanih u nacionalnim društvima.

Društvo izdaje svoj bilten: IDV — *Rundbrief*.

R. F.

Stručno usavršavanje nastavnika osnovnih škola u zagrebačkoj regiji

Prosvjetno-pedagoška služba *Zavoda za unapređivanje osnovnog obrazovanja*, Zagreb, poklanja izuzetnu pažnju stručnom usavršavanju nastavnika stranih jezika i već nekoliko godina redovito organizira seminare, savjetovanja, stručne aktive i konzultacije. Svi ma je, dakle, nastavnicima stranih jezika zagrebačke regije pružena mogućnost da se tokom školske godine uključe u pojedine organizirane oblike rada te da na taj način prošire i prodube svoje stručno i metodičko znanje, potvrde svoja pozitivna metodička iskustva ili korigiraju negativnosti u svom radu.

Neki seminari održavaju se svake godine u vrijeme zimskih praznika i već su se potpuno afirmirali. Takav je šestodnevni seminar za nastavnike engleskog jezika u Krapinskim Toplicama. Predavači na tom seminaru isključivo su stranci, stručnjaci za jezik i metodiku nastave stranog jezika u Velikoj Britaniji i SAD.

Za nastavnike njemačkog jezika održan je dosad jedan šestodnevni seminar u Krapinskim Toplicama (1971. g.) i jedan trodnevni u Zagrebu (1970. g.). Predavači na tim seminarima bili su također stranci, stručnjaci iz Demokratske Republike Njemačke i Savezne Republike Njemačke. Na seminaru u Zagrebu djelomično su predavači bili i profesori nastavničkih škola i fakulteta u Zagrebu.

Nastavnici ruskog jezika prisustvuju svake druge godine trodnevnom seminaru u Zagrebu (1968, 1970), a uključuju se također u seminare koje organizira *Republički zavod* u Umagu i Brežima. Na seminaru u Zagrebu predavači su profesori s katedre za ruski jezik *Filozofskog fakulteta* i *Pedagoške akademije* u Zagrebu te iskusni nastavnici — praktičari.

Na svim tim seminarima učesnici se usavršavaju u jeziku, u izgovoru i intonaciji, upoznaju se s najnovijim dostignućima u metodici nastave stranog jezika, prate najsuvremenije teženje u lingvistici, imaju prilike da upoznaju i razne audiovizuelne tečajeve izrađene u našoj zemlji i inozemstvu, a mala izložba stručne literature pomaže nastavnicima pri izboru za individualno usavršavanje. U suradnji sa *Školskom televizijom* demonstrira se također rad s TV-tečajevima.

Usavršavanje nastavnika u struci provodi se veoma intenzivno i u okviru stručnih aktiva koji se održavaju redovito 4 puta godišnje u Zagrebu za svaki strani jezik (njemački, engleski i ruski), a dvaput godišnje u većim centrima zagrebačke regije (Varaždin, Čakovec, Virovitica, Bjelovar, Koprivnica, Daruvar, Sisak, Karlovac, Križevci i Đurđevac).

Teme obrađene na stručnim aktivima raznovrsne su, a odabiru se prema potrebama i zahtjevima samih nastavnika na terenu. Nabrojat ćemo neke teme: planiranje u nastavi stranih jezika; nastava početnog tečaja stranog jezika u osnovnoj školi; audiovizuelna nastavna sredstva i njihova uloga u nastavi stranih jezika (uz demonstraciju materijala); govorne vježbe; pismene vježbe; obrada gramatike u osnovnoj školi; korištenje igre, pjesme i takmičenja u nastavi stranog jezika; testiranje u nastavi stranog jezika, vrste i oblici testova te njihova primjena; upotreba grafoskopa u nastavi stranog jezika (uz demonstraciju materijala); fonolaboratorij i njegovo značenje u nastavi stranog jezika, vrste fonolaboratorija, de-

monstracija materijala; primjena crtanog filma (za nastavnike njemačkog jezika u Zagrebu), demonstracija rada s projektorom *Technicolor 600* i animiranim filmom; strukturalne vježbe, rad s fleškarticama — vježbe za automatizaciju jezičnih struktura; organizacija sata ponavljanja i utvrđivanja; osvrt na novi nastavni program i planiranje rada u šk. g. 1972/73.

Kao što se iz nabrojenih tema vidi, u stručnim aktivima obrađuju se pitanja iz područja metodike nastave stranog jezika. Osim toga, nastavnici se redovito upoznaju s najnovijim pomagalima, s didaktičkim materijalima koji izlaze iz štampe, s programom *Školske televizije*, s novim AV-tečajevima i sl. Povremeno primaju popis stručnih djela i časopisa iz naše i strane literature s preporukom gdje i kako da ih nabave.

Stručni aktivni uvijek su vrlo dobro posjećeni. Svakim od spomenutih predavanja obuhvaćeno je 350—400 nastavnika stranih jezika s osnovnih škola ove regije. Iskustvo je pokazalo da se nastavnici služe preporukama sa seminarara i stručnih aktiva i uspješno ih u praksi primjenjuju.

Uočena je svrsishodnost rada u stručnim aktivima pa se došlo do zaključka da se aktivni moraju tokom godine češće sastajati. Tako će već od ove školske godine funkcionirati nova mreža stručnih aktiva. U gradu Zagrebu sastajat će se stručni aktiv i nadalje četiri puta godišnje, ali u više centara s manjom skupinom nastavnika, što će omogućiti intenzivniji rad. U većim centrima na širem području regije bit će također po četiri sastanka stručnog aktiva za svaki strani jezik. Dvaput godišnje aktivni će se održavati za vrijeme nastave pa se zato mogu primijeniti i neki novi oblici rada. Naime, demonstrirat će se praktičan rad u razredu s diskusijom i teoretskim obrazloženjem vrijednosti prikazanog oblika rada, kao i daljnjim mogućnostima rada uz korištenje suvremenih nastavnih pomagala i sredstava (grafoskopa, magnetofona, gramofona, TV-tečajeve i AV-tečajeve).

Savjetovanja za nastavnike organiziraju se također s ciljem stručnog usavršavanja. U Zagrebu je svake godine jedno savjetovanje posvećeno specijalnom zadatku, tj. razradi *Projekta za intenzivnije uvođenje televizije u nastavu stranih jezika* sa svrhom modernizacije nastave stranog jezika. Mnogi su nastavnici već spoznali vrijednost tog jakog suvremenog medija i uklopili TV-

-tečajeve u svoj plan rada, bilo da ih upotrebljavaju kao isključivo didaktičko sredstvo ili ih povremeno prate, kako bi više motivirali učenike za učenje stranog jezika i uveli govorni jezik u živim svakodnevnim situacijama u školsku sobu.

U okviru prvog ciklusa usavršavanja nastavnika prosvjetno-pedagoška služba našeg *Zavoda* redovito dvaput godišnje prati rad nastavnika-početnika, pruža im neposrednu pomoć, pomaže rješavati specifične probleme u nastavi stranog jezika s obzirom na uvjete rada njihovih škole, preporučuje izbor nastavnih sredstava i pomagala, upućuje ih kako da se njima služe te upoznaje nastavnike sa stručnom literaturom iz područja metodike i lingvistike.

Na kraju treba spomenuti i mnogobrojne individualne konzultacije s nastavnicima, koje također pridonose unapređivanju nastave stranog jezika i potiču nastavnike na daljnje usavršavanje.

O. G. i B. G.

Republički zimski seminari za nastavnike stranih jezika u osnovnim školama SR Hrvatske

Zavod za unapređivanje osnovnog obrazovanja SRH organizirao je i ovih zimskih praznika nekoliko seminara za nastavnike stranih jezika u našoj Republici.

a) od 15. do 20. siječnja održan je u Umagu seminar za nastavnike njemačkog jezika, na kome su kao predavači sudjelovali strani lektori iz Austrije, Njemačke Demokratske Republike i Savezne Republike Njemačke. Sudjelovalo je 60 nastavnika njemačkog jezika iz osnovnih škola u Hrvatskoj. Seminar je bio vrlo zanimljiv s gledišta usavršavanja nastavnika u govornom njemačkom jeziku i s gledišta suvremene nastavne prakse. Nastavnici su živo raspravljali o nastavnom planu i programu, o novim udžbenicima i popratnim materijalima, o testiranju u njemačkom jeziku, te o broju učenika u razredu.

b) Od 22. do 27. siječnja održan je u Umagu seminar za nastavnike ruskog jezika. I ovaj put su predavali strani predavači, i to dvojica iz SSSR, te metodičar iz Doma sovjetske kulture u Be-

ogradu. Kao novost organizirane su plenarne debate, pa su nastavnici svaki dan imali na raspolaganju jedan sat za rasprave o nastavnom programu, udžbenicima, metodama itd. Seminaru je prisustvovalo 35 nastavnika, što je još uvijek malo s obzirom na broj nastavnika ruskog jezika u našoj Republici, no ipak je napredak u usporedbi s prošlom godinom.

c) 30. i 31. siječnja održan je u Stubičkim Toplicama dvodnevni seminar za nastavnike i voditelje stručnih aktivnosti za sve strane jezike. Osnovna tematika seminara bilo je »Uvođenje nastavnika u rad po novom nastavnom planu i programu«. Predavači su bili savjetnici iz *Republičkog zavoda za unapređivanje osnovnog obrazovanja*, urednici *Školske knjige*, te urednik *Školske televizije*. Oko 100 nastavnika stranih jezika, koliko ih je na tom seminaru prisustvovalo, veoma je lijepo primilo sva izlaganja predavača i nakon svakog predavanja bila je veoma živa rasprava. Ipak su najživlju raspravu izazvala predavanja »O novim udžbenicima i popratnim materijalima za nastavu stranih jezika«, što je i razumljivo, jer je to veoma aktuelno pitanje kad se govori o ostvarivanju ciljeva i zadataka suvremene nastave stranih jezika. Nastava stranog jezika mora se bazirati na razgovornom jeziku i na svakidašnjim životnim situacijama. Tekstovi u udžbeniku često nisu o tome vodili dovoljno brige, pa je bilo više nastavnih nego razgovornih tekstova. Osim toga nastavnik nije u udžbeniku dobivao dovoljno sugestija, niti je imao dovoljno popratnih A-V materijala potrebnih da animira živi situacijski govor. Zbog toga je i razumljivo da su nastavnici pozdravili najavu novih suvremenijih udžbenika koji će imati i popratni audiovizualni materijal.

M. D.

Seminar za profesore ruskog jezika u Stubičkim Toplicama

Od 28. I do 4. II 1973. održan je u Stubičkim Toplicama seminar za profesore ruskog jezika u organizaciji *Zavoda za unapređivanje stručnog obrazovanja SRH*. Prisustvovalo mu je 45 profesora iz SR Hrvatske i SR Slovenije.

Predavači su bili stručnjaci iz Sovjetskog Saveza i nastavnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Na seminaru se obrađivala problematika govornih i pismenih vježbi i razmatrao način završnog maturalnog ispita iz stranog jezika po novom nastavnom planu. Polaznici su detaljno upoznati s metodom provođenja različitih oblika pismenih vježbi. Pojedini oblici pismenih vježbi obrađivali su se teoretski i praktično. Opširno se govorilo o tipovima pismenih vježbi koje ulaze u sastav maturalnog ispita.

Sve pismene vježbe podijeljene su u tri skupine: 1. *pomoćne pismene vježbe* (Списывание, Цитаты, Ответы на вопросы, Энциклопедическо-лексические упражнения, Грамматико-орфографические упражнения, Тесты, Диктанты); 2. *pismene vježbe vezane uz pročitani tekst* (Изложения); 3. *pismene vježbe na određenu temu* (Сочинения).

Seminar je radio ujutro i popodne, dok su se navečer održala predavanja iz nastavno-prosvjetne problematike i davali prikazi novih knjiga.

U završnoj diskusiji govorilo se o tome koje je oblike pismenih vježbi najpogodnije provoditi u pojedinim razredima. Polaznici su naglasili korist takvih seminara i izrazili žaljenje što u radu ovog seminara nije sudjelovao veći broj sudionika. Pohvalili su solidnu organizaciju seminara. Pojedini nastavnici su istakli da obavještavanje o održavanju seminara ne funkcionira u svim školama najbolje. Stoga su molili organizatore da obavijesti o seminarima s točno označenim temama i vremenom održavanja šalju već na početku školske godine ne samo upravama škola već i stručnim aktivima i pojedinim nastavnicima kako bi se sudjelovanje na seminarima moglo planirati za čitavu školsku godinu.

M. S.

Seminar engleskog jezika u Krapinskim Toplicama za nastavnike osnovnih škola zagrebačke regije

Zavod za unapređivanje osnovnog obrazovanja u Zagrebu, imajući na umu potrebu stručnog i metodskog usavršavanja nastavnika, i ove je godine u zimskim praznicima organizirao šestodnevni seminar engleskog jezika za nastavnike osnovnih škola zagrebačke regije.

Ujednačen tim izvrsnih predavača iz Velike Britanije (3) i SAD (3), kao i zalaganje organizatora, pridonijeli su izuzetnom uspjehu tog seminara. Radilo se vrlo intenzivno tokom jutra i popodneva, dok je rad u večernjim satima bio lakše prirode.

Predavanja su bila vrlo raznolika — od demonstracije praktičnih primjera rada koji se mogu primijeniti u razredu do predavanja iz područja lingvistike.

I ovaj put je istaknuto koliko je važno svladavanje intonacije stranog jezika kao jednog od bitnih činilaca izražavanja. Svakodnevnim vježbama i čitanjem kraćih scenskih djela nastavnici su imali prilike da osvježe intonaciju.

U poslijepodnevним satima imali smo prilike da se kroz seriju predavanja s dijapozitivima upoznamo s kulturno-historijskim aspektima zemlje čiji jezik predajemo. Čuli smo i vrlo zanimljiva i korisna predavanja o motivaciji za učenje stranog jezika te o utjecaju razvoja lingvistike na nastavu stranog jezika.

Osim korisnih sugestija za rad u razredu i poticaja da se prati razvoj nauka koje su usko vezane uz rad u nastavi, vrijednost takvih seminara-stacionara je i u tome što se nastavnici neprestano služe engleskim jezikom u direktnom saobraćaju s ljudima kojima je to materinji jezik, i to ne samo za vrijeme predavanja već i u vrijeme odmora, za stolom kod obroka i sl.

Od velike koristi, posebno za nastavnike koji žive i rade izvan Zagreba, udaljeni od većih središta, bila je izložba knjiga iz područja metodike i lingvistike, stranih udžbenika i priručnika engleskih i američkih edicija koje su priredili predavači. Istodobno je i poduzeće *Mladost* (Zagreb) omogućilo da nastavnici već za vrijeme seminara kupe ili naruče izabrane knjige da bi tako obogatili svoju stručnu biblioteku najnovijim izdanjima djela iz teorije jezika i metodike.

Predstavnik poduzeća *Školska knjiga* davao je za vrijeme seminara informacije o izdanjima i didaktičkim materijalima za nastavu engleskog jezika koje je izradila ili ih tek priprema ta izdavačka kuća.

Za nastavnike stranih jezika taj je oblik stručnog usavršavanja zaista veoma koristan.

N. B.

Konferencija Internacionalnog kruga Sonnenberg

Udobna zgrada smještena na 700 m visine na brdu Sonnenberg usred nepreglednih šuma crnogorice u Oberharzu, gdje je Goethe proučavao slojeve Zemljine kore, sjedište je konferencija *Internacionalnog kruga Sonnenberg*, koje zasjedaju tokom čitave godine. Okvirna tema sastanka koji se održavao od 26. 2. do 7. 3. o. g. bila je »Das Erkennen, Erarbeiten und Verstehen von Zusammenhängen und Strukturen in der Landeskultur (an Beispielen). — Priznavanje, obrada i razumijevanje međusobnih veza i struktura u kulturi jedne zemlje (na primjerima) —. Tema tako širokih okvira dopuštala je da se na konferenciji čuju i predavanja kao npr. »Tradicija i napredak u urbanizmu: briga za kulturne spomenike i moderno planiranje« dra P. Breitlinga iz Münchena, ili predavanje našeg zemljaka prof. dra Miklavža Prosenca, koji predaje na sveučilištu u Hamburgu. Govorio je o kulturnom razvitku malih i srednjih gradova i pri tom je iznio svoja sociološka ispitivanja o korištenju slobodnog vremena i tendencije mladih generacija u tom pogledu. Ipak su za većinu učesnika bile privlačivije teme s područja nastave stranih jezika. Uvodno predavanje dra G. Neumanna iz Austrije o zadacima i problemima poznavanja kulture i života zemlje čiji se jezik učiti nije donijelo mnogo novoga, ali je predavač naglasio sadržaje i teme koje treba uključiti u nastavu stranih jezika već u prvim počecima pouke. Elementi istog sadržaja došli su do izražaja i u predavanju Ch. Edelhofa iz SR Njemačke, koji je stvorio čitav sistem nadgradnje na osnovna znanja o stranoj zemlji za kurikulum nastave jezika u srednjim školama. Dva predavanja ilustrirala su upotrebu audio-vizuelnih sredstava u nastavi. Prvo, »Upotreba medijskih programa kao posrednik u nastavi stranih jezika«, osim zgođnog izlaganja demonstriralo je i to kako ne treba raditi s pomagalicama koja jednostavno nisu bila pripremljena na vrijeme, tako da je to bilo jedno od rijetkih predavanja koje je počelo s temeljitim zakašnjenjem. Drugo predavanje, ono prof. H. E. Piephoa iz Arnuma, poznatog njemačkog stručnjaka za nastavu engleskog, koji je predsjedavao ovoj konferenciji, bilo je briljantan primjer nastave pomoću raznih medija, počevši od grafoskopa, čiju je važnost predavač stavio na prvo mjesto, do kratkog filma

s programa sjevernonjemačke televizije. Novi moment, u skladu s komunikativnim pristupom u nastavi stranih jezika, bio je glas stranca što govori engleski s izrazito stranim akcentom, pa čak i ne razumije Engleza — izvornog govornika (ta situacija je iskorištena za vježbu »spellings«). Drugu novost vidjeli smo u filmu (situacija je neizbježivi kolodvor), gdje se dama, koja ima gotovo suviše korektan izgovor »visokog društva«, izvrgava poruzi jer traži za sebe privilegije na koje nema pravo. Odgojni moment — o kojem se inače malo govorilo, premda bi glavna tema za to dala dovoljno materijala — ovdje je bio jasno izražen. Prof. Piepho nam je pokazao i jedan novi aparat japanske proizvodnje, kombinaciju magnetofona i gramofona; čini se da je vrlo spretna za rukovanje.

Lingvistički najzanimljivije bilo je predavanje temperamentnog prof. Ch. N. Candlina iz Engleskog odsjeka Sveučilišta u Lancasteru — Engleska. On je iznio karakteristike komunikativnog pristupa učenju engleskog jezika. Po njegovim postavkama potrebno je prije svega imati na umu svrhu radi koje se jezik uči. Pri tom nisu dovoljni gramatički i situacijski sadržaji, nego treba uzeti u obzir i komunikativnu funkciju. Moramo naučiti da od razmišljanja o potrebi učenika dođemo — preko situacionih ograda koje modificiraju tu potrebu — do lingvističkih oblika koji su prikladni za kodiranje poruke. Zato nam je potrebna pedagoška (dakle normativna) gramatika, koja će početi od semantike u svojem izlaganju lingvističkih činjenica te od logičnih odnosa doći do komunikativne funkcije i njezinih različitih sintaktičkih realizacija u jeziku.

U društvenom pogledu Sonnenberg opravdava svoj cilj o zbližavanju stručnjaka iz raznih zemalja koji rade na sličnim područjima. Velika većina učesnika (ukupno oko osamdesetak ljudi) bili su profesori engleskog ili kojeg drugog jezika u srednjim školama SR Njemačke, a bila je prisutna i manja skupina nastavnika iz Rumunjske i Jugoslavije, te pojedinačni učesnici iz Argentine, Danske, Francuske, Britanije, Indije, Poljske i SAD. Zajednički boravak i rad u toku deset dana bili su prilika za mnoge žive diskusije i izvan onih službenih, a »Internacionalno veče« pokazalo je nepoznate talente koji leže skriveni u dušama školnika raznih narodnosti.

M. V.

Naša pošta

Pitanje: Koji se glagoli upotrebljavaju u ruskom jeziku u značenju 'kuhati, priređivati hranu'?

Odgovor: Budući da su za to pitanje zainteresirani nastavnici ruskog jezika, donosimo odgovor mr Renate Volos na ruskom jeziku:

В современном русском языке приготовление пищи (блюд, кушаний) обозначается несколькими разными глаголами, которые можно разбить на две группы:

в первой речь идёт о приготовлении пищи вообще, во второй говорится о способе приготовления отдельных кушаний.

К первой группе отнесём глаголы *готовить, варить, стряпать, кухарить, кухарничать*;

ко второй — *жарить, тушить, печь*.

Самым распространённым и нейтральным в стилистическом отношении является глагол *готовить/приготовить*. Напр., *готовить обед (завтрак, ужин)*.

Для обозначения приготовления отдельного кушанья этот глагол тоже употребляется, но с разговорным оттенком, напр., *готовить чай, суп, пельмени, рыбу, салат* и т. д.

Кроме совершенного вида *приготовить* в разговорном стиле употребляется совершенный вид *наготовить*, т. е. приготовить большое количество одного или разных блюд: *наготовить пельменей, пирогов, подорожников, много всего* и т. п.

Часто употребительным глаголом является и глагол *варить/сварить*, напр., *варить обед*. Однако не говорят **варить завтрак (ужин)*. В этом случае допускается сказать или *варить/сварить к завтраку (к ужину)* или *на завтрак (на ужин)*, например, *картофель, яйца, пельмени* и т. п.

С близким значением к глаголу *варить/сварить* появляются одноколенные глаголы со специфическим оттенком значения:

- а) *отварить/отваривать* — в значении 'сварить, прокипятить'. Например, *отварить грибы, рис, говядину* и т. п.
- б) *переварить/переваривать* — 'слишком долго варя, сделать не та-

ким, как нужно'. Напр., *переварить яйцо, картофель, рыбу* и т. д.

- в) *недоварить/недоваривать* — 'недостаточно варить, оставить полусырым, на половину готовым'. Например, *недоварить кашу, суп, картофель, мясо* и т. д.

Следующий глагол *стряпать/сос-тряпать* употребляется с дополнением и без дополнения. Употребление этого глагола ограничивается разговорным стилем: *стряпать обед, щи, пироги* и т. п.; *хорошо (вкусно) стряпать; сама (сама) стряпает*.

Глаголы *кухарить, кухарничать* употребляются в просторечном стиле и без дополнения. Например, *Она любит кухарничать. Без тебя она хорошо кухарила*.

Ко второй группе глаголов, обозначающих приготовление отдельных блюд, отнесём глагол *варить/сварить*. Он обозначает, во-первых, приготовление пищи кипячением, напр., *варить суп, кашу* и т. п., а во-вторых, кипячением продуктов в воде готовить их для еды, напр., *варить картофель, рыбу* и т. п.

Глагол *жарить* — *зажарить* или *изжарить* значит приготовить кушанье без воды, только в своём соку и в масле, жирах'. Например, *жарить рыбу, котлеты, мясо, картофель* и т. п.

Близкими по смыслу являются глаголы *обжарить*, что значит 'слегка поджарить со всех сторон', например, *обжарить мясо, обжарить в сухарях*, и глагол *поджарить* — 'зажарит с поверхности', например, *поджарить мясо, хлеб, картофель* и т. п.

Глагол *тушить/стишить* или *натушить* употребляется в значении 'варить на медленном огне в собственном соку в закрытой посуде'. Например, *тушить мясо, овощи, картофель* и т. п.

Глагол *печь/испечь* обозначает приготовление пищи сухим нагреванием на жару (в духовке, в печи). Например, *печь пироги, картофель, яблоки* и т. п.

Многие из приведённых глаголов часто употребляются и в возвратной форме: например,

Завтрак (обед, ужин, картофель и т. п.) готовится;
обед (суп, каша, голубцы и т. п.) варится;

мясо (грибы, рыба, картофель и т. п.) жарится;
мясо (картофель, каша и т. п.) тушится;
пирог (хлебы, булочки и т. п.) пекутся;
картофель (рыба, рис и т. п.) переварился (недоварился);
говядина (картофель, рис и т. п.) отварилаь.

Prikazi knjiga

Ranko Bugarski:

»Jezik i lingvistika«

Nolit, Beograd 1972.

Popularno sažimanje glavnih ideja neke znanstvene discipline, kad je adekvatno, može se po ozbiljnosti i važnosti usporediti s fundamentalnim istraživanjem. Takav posao zahtijeva intelektualnu prodornost i širinu uz istodobno ovladavanje velikom količinom informacija iz te discipline. Odjeci takvog rada mogu biti višestruki jer ne samo da danas mnogi obrazovani ljudi upoznaju problematiku znanosti iz djela tog tipa već i mnogi radoznali učenjaci crpe informacije ili čak i inspiraciju iz takvih izvora (J. Piaget u raspravi »Strukturalizam« citira »Pravce u lingvistici« Milke Ivić). Uspjelo štivo te vrste dobili smo u knjizi Ranka Bugarskog, docenta za engleski jezik u Beogradu, u kojoj nam pod navedenim naslovom sažima »jedan broj problema koji su u raznim podnebljima i epohama zaokupljali pažnju proučavalaca jezičnih pojava«. Zanimljivosti te knjige doprinosi to što ona ne predstavlja tradicionalni akademski udžbenik, koji hoće da pokrije cijelo područje znanosti bez obzira na poseban interes pisca, već izbor lingvističkih tema za koje se može pretpostaviti da je autor imao najviše afiniteta i da ih je pratio s osobitim žarom. Tome treba dodati i piščev stil, koji karakterizira ležerna a obuhvatna rečenica. Svih jedanaest eseja u knjizi povijesno su intonirani pa ih autor i iznosi jezikom povjesničara ne štedeći epiteta (npr. spominje *proslavljene* lingviste, *slavnu* prošlost genetske lingvistike, *istinsku* lingvistiku) i ubacujući duhovite izreke (»Linguista sum; linguistici nihil a me alienum puto«). »Leibnitz je bio posljednji čovjek koji je znao

sve«), što odudara od suhog objektivnog jezika mnogih lingvističkih spisa.

Pokušat ću s jednom do dvije rečenice dotaknuti tematiku te zbirke eseja, čime, dakako, neću ni izdaleka obuhvatiti široku materiju kojom se autor kreće.

Prvi je prilog skica povijesti pristupanja jeziku od »prelingvističkih reakcija na jezički fenomen« do današnje izgrađene znanstvene discipline. No taj pregled povijesti sadržava i svoju tezu, koja se naslućuje iz naslova »Jezik i jezici u istoriji lingvistike« i nije puko nizanje činjenica. Po mišljenju autora, od vremena kad se čovjek počeo čuditi daru govora pa do danas može se pratiti tendencija u bavljenju jezikom koja bi se mogla nazvati filozofskom, a, od pojave prvih pisama, ovoj se pridružuje i s njome paralelno teče druga struja — filološka. Prva pokazuje najveće zanimanje za jezik kao fenomen i razvit će se u opću lingvistiku, a drugu zanimaju posebni jezici te će postati deskriptivna i normativna gramatika pojedinih jezika. Argumenti za tu tezu možda se i ne bi mogli naći u svakom momentu lingvistike, ali široko uzevši, naglašavanje tih dviju linija uvjerljivo je i nada sve korisno obrazovanom čitaocu da mu pomogne srediti dojmove o raznolikosti pristupa jeziku, a nastavniku jezika da objasni vezu između njezova posla i opće lingvistike.

Naredni esej daje historijsku sliku *lingvističke tipologije*, discipline koja se bavi ispitivanjem strukturalnih odlika raznih jezika bez obzira na genetsku i arealnu distribuciju. Podsjetio bih čitaoca da su se u ranom periodu ove discipline razvili pojmovi flektivnih, afikslnih ili aglutinativnih i korijen-skih ili izolirajućih jezika, pa također i pojmovi sintetičkih i analitičkih jezika. Autor je ovdje uspio osvijetliti nedostatke tipološke metodologije (isključivo oslanjanje na morfologiju i granična područja sintakse), a osobito je zanimljiv pokušaj da se karakterizira tipologija u kontekstu moderne lingvistike kad je zanimanje za posebnosti jezika smanjeno pa ona od taksativnog nabranjanja različitosti u jezicima prelazi na traženje »međujezičkih generalizacija«.

Manje poznato područje lingvističkih spekulacija i istraživanja je tzv. relativistička hipoteza, koja govori o tome kako struktura jezika određuje i ograničuje ono što se pomoću tog jezika može misliti, odnosno da ona određuje sliku svijeta govornika dotičnog jezika.

Historijske izvore te hipoteze autor traži i prati u eseju »*Jezička relativnost*«, da bi u njoj na kraju sagledao bar dva sloja, i to, prvi, u kojem se naglašava različito segmentiranje realnosti u različitim jezicima koje dolazi do izražaja osobito u leksici (sjetimo se da ondje gdje mi govorimo o nozi Englez govori o *leg* i *foot*), što je vrijedno pažnje i nepobitno, i, drugi, koji tvrdi da se s jednog jezika ne može sve što se želi prevesti na neki drugi jer ovaj nema za to gramatičkih sredstava, što se teško može dokazati.

I dok su pitanja jezične relativnosti u sadašnjem času lingvistike, zbog opće klime, zanemarena, *jezične univerzaliže*, tema slijedećeg eseja, postaju osobito živa disciplina od pojave Chomskog 1957. i naglašavanja jedinstva jezičnog fenomena. Istina je da se u kasnijem periodu strukturalizma osjetio interes za opisom zajedničkih odlika poznatih jezika i da su se pojavili važni radovi Greenberga u tom području, ali univerzaliže za kojima traga transformaciono-generativna gramatika nisu te prirode, već su apstraktnije. To bi trebalo da budu apstraktni principi po kojima se organiziraju jezične jedinice. Kako ih je teško eksplicirati, pokazuje nehotice i sam autor ilustrativnim primjerom koji daje, a koji će biti razumljiv jedino čitaocima upućenim u matematiku i transformaciono-generativnu gramatiku, iako se drugdje trudio i često uspio da dade jednostavan i jasan primjer za lingvističke pojmove. Kako su, prema autoru, »teorijski naporu generativnih gramatičara više u vazduhu kao apstraktno lep plod čiste spekulacije«, on vidi budućnost te discipline u mogućoj integraciji Greenbergovih rezultata i filozofskog pristupa koji zastupaju Chomski i njegovi sljedbenici.

Prilog »*Lingvistika i istorija*« bit će koristan čitaocu da oštrije odvoji filologiju i lingvistiku, sinkronički i dijakronički pristup jeziku te da dobije sliku sadašnjeg stremljenja u lingvistici k objašnjavanju jezika i procesa u jeziku, ali ne historijski kao u deventnaestom vijeku, već na dublji način, koji bi se mogao nazvati filozofskim.

Upotreba *metafore* u raznim područjima intelektualne djelatnosti dobro je poznata, a najviše je opisana u književnosti i u pjesništvu. Metafora u znanosti, pa i u lingvistici pospješuje put spoznaje, no na manje precizan način nego njen snažniji i intelektualniji konkurent *model*. Iako se ovaj posljednji kao oruđe spoznaje u znanstvenim tekstovima

često upotrebljava neprecizno, karakterističan je za suvremenu znanost, a posebno za lingvistiku. Autor je nastojao razgraničiti ta dva pojma, ukazati na neke opasnosti ako se u nauci neoprezno upotrebljavaju, pa je esej »*Metafore i modeli u lingvistici*« tekst vrlo vrijedan lingvistima i nelingvistima, jer sličnih preglednih tekstova nema mnogo u literaturi.

Ima li vrijednijih i manje vrijednih jezika, primitivnih i civiliziranih, odnosno superiornih, ima li jezika koji se lakše ili teže usvajaju, pitanja su koja se nekako prirodno nameću svakom jezičnom stručnjaku. U eseju »*Vrednovanje jezičkih sistema*« Bugarski je iznio što teoretičari misle o tom pitanju, kakve sve implikacije može imati jezično vrednovanje motivirano izvana i pokazao da je taj pravac lingvističkog istraživanja, iako stoji na marginama discipline, uvijek živ jer obećaje rezultate.

Naglašavanje da pismo nije jezik već samo jedan način bilježenja jezika bilo je veoma aktualno nakon Bloomfielda i dovelo do potcjenjivanja važnosti pisma. Autor nam, međutim, u eseju »*Sistemi pisanja i jezična svest*« pokazuje da je odnos jezika i pisma mnogo dublji i da sistem pisanja utječe na to kako govornici »vide« jezik u različitim kulturama i kako ga analiziraju.

Iako bi esej pod naslovom »*Stvaralaštvo u jeziku*« mogao navesti na pomisao da se govori o jeziku poezije ili lijepe književnosti, ovdje je više govora o običnoj upotrebi jezika, koja je prema Čomskome, ali i prema drugim misliocima, izrazito stvaralačka.

U eseju »*Fenomenološki pristupi u lingvistici*« autor razmatra »implikacije fenomenološkog mišljenja na nauku o jeziku«, što je veoma rijetka tema u lingvističkoj literaturi. Zanimljivo je da autor vidi moguću pomoć fenomenološkog mišljenja lingvistici na taj način što bi je približilo njenom osnovnom predmetu, »jeziku po sebi«, od kojeg se ona u sadašnjoj klimi ponešto odvađa.

U posljednjem eseju »*O predmetu i životnom dobu lingvistike*«, nakon izleta u susjedna područja posljednjih dvaju napisa, ponovno smo na užem terenu lingvistike, gdje autor vješto objašnjava kako to da su i predmet i starost lingvistike relativni pojmovi koje će skupine lingvista različito definirati, odnosno ocijeniti, ovisno o njihovoj interpretaciji pojma lingvistike.

Iz ovoga što sam naveo može se tek naslutiti tematika jedanaest vrlo dobrih napisa, od kojih je teško izdvojiti

najvažnije. Za čitaoce našeg časopisa prvi i posljednji su, mogli bismo reći, obvezatni, ali treba osobito istaći članke »Vrednovanje jezičkih sistema« i »Jezička relativnost«, nešto zbog toga što se o njima u tom obliku na našem jeziku nije nikad pisalo, a posebno zbog toga što svaki čovjek koji se bavi jezikom mora naići na pitanja koja se u njima obrađuju.

Poznato je da je lingvistika danas postigla visok stupanj formaliziranosti i da se mnogošta u njoj izražava formulama kao u matematici ili u logici pa bi čitalac mogao pitati kako da se takve formule u ovoj knjizi ne pojavljuju. Odgovor bi se mogao naći u tome da je autoru bio cilj, kako i sam kaže, »idealizovano uproštenje jedne višestruko složene problematike«, držeći se pritom glavnih ideja i programa pojedinih lingvističkih struja. Tako u ovoj knjizi lingvistika ispada »lagana« i nešto »elegantrija« nego što bi izgledala kad bi se uzimale u obzir manje iako vrijedne kontribucije toj znanosti. U veoma širokom znanstvenom aparatu ove knjige (vidi registar imena koja se spominju) vidjet ćemo da se pisac najvećma oslanjao na djela koja sumiraju bilo idejna strujanja bilo rezultate opservacija, a manje na izvještaje o samim opservacijama i na njihove procedure. Glavne ideje i programi sigurno su najvažniji i najprivlačniji podaci iz lingvistike. To je ono što ljude izvan uže struke najviše i zanima pa je postupak pisca u ovom slučaju bio potpuno logičan. Želio bih samo, odgovarajući na gornje pitanje, podsjetiti da svaki novi pravac povlači za sobom velik broj detaljnih empiričkih i spekulativnih istraživanja, da je u njima formalizacija široko zastupana i kad bi se takvi radovi uzeli u obzir, onda bi slika lingvistike ispala manje uredna i monolitna, ali i bliža stvarnosti te znanstvene discipline. Posredništvom autora ove knjige uvedeni smo u gostinjsku sobu lingvistike, a na čitaocima je da prodru i do lingvističke kuhinje.

Spomenuli smo da autor predstavlja izabrane lingvističke probleme smještajući ih u povijesni okvir. Taj povijesni pristup navodi ga da na problematiku koju opisuje gleda sub specie aeternitatis koliko je to moguće i da se odveć ne zanosi za jedno i a priori kudi drugo, što nije nepoznata metoda u takvim pregledima. On traži i nalazi pozitivno u svakom lingvističkom stremljenju makar ono bilo u nekom narednom periodu lingvistike i pobijano.

Tako, na primjer, opisujući suvremeno suprotstavljanje transformacijsko-generativnog pravca u lingvistici post-bloomfieldskom strukturalizmu, priznajući prednosti prvoga, pokazuje kritičnost i prema strukturalističkom ograničavanju spekulativnosti i prema čistojoj spekulaciji generativista, koja prijeti da se udalji od svog osnovnog predmeta.

Uvjereni smo da je pojava ove knjige događaj za naše kulturne i znanstvene krugove. Nastavnik stranog jezika ima priliku da sazna nešto o tome kako su se kretala i kreću razmišljanja i spoznaje o jezičnom fenomenu na vrlo prihvatljiv i precizan način. Gotovo da bi se moglo smatrati neodgovornim ne uzeti u ruke tu knjigu.

Damir Kalogjera

Rudolf Filipović:

Englesko-hrvatske književne veze

Liber, Zagreb 1972, 445 str.

Sjedinjujući uglavnom tri područja nazivom englesko-hrvatske književne veze — književno, nastavno i znanstveno — R. Filipović pretežno ispituje kulturne i književne veze dvaju evropskih naroda, Engleza i Hrvata, koji su se formirali pod utjecajem grčko-rimsko-židovsko-kršćanske kulture i civilizacije, ali koji su zbog krilnih pozicija na evropskom kulturnom i političkom prostoru imali drugačiji kulturni i politički razvitak.

Engleska je, prirodno branjena morem, postupno i razmjerno mirno razvijala svoju kulturnu osobnost, ostvarivši najviši stupanj kulture i civilizacije što ga poznaje današnji svijet, dok je Hrvatska, silimice raskomadana i stalno izložena napadima i barbarskih i kulturnih naroda, podjednako (iako je kao *antemurale Europae* stoljećima štitišla zapadnu Evropu od barbarluka), u usporedbi s Engleskom gradila svoju kulturnu osobnost teško i mučno, upravo zbog svog izloženog geopolitičkog prostora.

Filipovićeve knjige o vezama, dakle i o utjecajima, dvaju udaljenih evropskih naroda i kultura, prva na svojem području, započinje istraživanje kojemu je krajnji cilj i smisao: kako je, kada, koliko i zašto jedna protestantska, otočka i sjevernjačka kultura mogla utjecati na drugu rimskokršćansku i panonsko-mediteransku, i obrnuto, ko-

liko je i zašto jedna od druge mogla primati i tako se bogatiti. Objelodanjujući po prvi put golem broj književnih, povijesnih i kulturnih činjenica iz područja englesko-hrvatskih književnih i kulturnih veza, Filipovićeve knjige udara činjenične temelje upravo za takvo istraživanje.

Najviše prostora posvećeno je književnim vezama Engleza i Hrvata u 19. stoljeću, kad se Hrvatska, doživljavajući kulturni preporod, naglo otvorila političkim i kulturnim utjecajima slobodnog evropskog Zapada 19. stoljeća. Jedno od otkrića ove knjige jest da su udjel i odjeci engleske književnosti u Hrvatskoj jednaki onima njemačke, slavenskih, talijanske i francuske književnosti. Byron je u to doba, čini se, bio najsnažniji stvarni književni utjecaj, iako hrvatski pisci i kulturni radnici 19. stoljeća najviše spominju i uzdižu Shakespearea, pa čak i oni kojih je način pisanja i doživljavanja svijeta posve oprečan Shakespeareovu (I. Krizmanić, S. Vraz, D. Demetar, M. Bogović, A. Nemičić, J. Jurković, V. Korajac, L. Vukelić, I. Tkalec, A. Kazali, I. Macun, Lj. Gaj, F. Marković, A. Senoa, J. Kozarac, S. S. Kranjčević, S. Miletić, A. Kovačić, V. Nazor).

Studiozan i sustavan prikaz prvih veza hrvatskih i engleskih pisaca postavila je Tatjana Blažeković doktorskom disertacijom »Engleska književnost i njene veze s hrvatskom modernom (1900—1914)« (u rukopisu) proširujući Filipovićeve proučavanja na razdoblje hrvatske moderne. Otkrivajući dotad nepoznata područja veza i utjecaja hrvatske i engleske književnosti, a time i nove teme za buduće znanstvenike, ova oba rada imaju golemo značenje za dalja istraživanja veza i utjecaja hrvatske i engleske književnosti.

Radeći na Shakespeareu, Filipović je otkrio i prve kontakte Hrvata i Engleza, koji idu čak u 12. stoljeće: u izvještaju »The voyage of Robert Ketenensis under King Stephen to Dalmatia, Greece and Asia, Anno 1143«, koji je uvršten u popularnu Hakluytovu zbirku putopisa *Principal Navigations, Voyages, and Discoveries of the English Nation* u izdanju iz godine 1589, spominje se Dalmacija, a postoji mogućnost da je tu zbirku putopisa čitao i Shakespeare. Ne neposredno utjecati na Shakespeareovo stvaralaštvo mogao je Gylfordov putopis *This is the beginninge...* koji je Richard Pynson tiskao god. 1511, jer neke verbalne paralele iz toga putopisa i *Dvanaeste noći*,

kao i opis Dubrovnika (Arragonse, Ragusa), ukazuju na Dubrovnik kao na mjesto radnje te komedije, a ne na Split ili Zadar, kao što se to prije smatralo. Drugi mogući, a prema Filipovićeve istraživanjima i stvarni izvor znanja o hrvatskoj obali bili su usmeni dodiri između hrvatskih pomoraca i trgovaca s Englezima. »Bibliografija: Shakespeare u Hrvatskoj«, prikazana sustavno i pregledno, zaokružuje Filipovićeve rad na Shakespeareu i otvara vrata za druga proučavanja.

Dragocjenost Filipovićeve knjige čine prilozi o književnoj kulturi Hrvata, ne samo pisaca nego i ostalih slojeva hrvatskog društva kojima je tada kultura bila dostupna, kao »Engleske knjige u knjižnicama ilirskog doba«, »Udio 'Narodnih novina' i 'Danice' u upoznavanju s kulturnim i književnim prilikama Velike Britanije«, »Engleski jezik i književnost poznaju i ostali predstavnici književne generacije iliraca«, »Udio engleske književnosti u književnoj kulturi hrvatskih pisaca XIX stoljeća«, »Shakespeare u Hrvatskoj u XIX stoljeću« i već spomenuta »Bibliografija: Shakespeare u Hrvatskoj«. Uz takve priloge ide i »Bibliografija prijevoda iz engleske književnosti i članaka o engleskoj književnosti« tiskanih u 19. stoljeću (koja će biti objavljena u posebnom prilogu). Iako su, naime, pisci kao vodeći ljudi svoga doba i naroda prvi najavili i započeli najveći kulturni i politički preporod u novijoj povijesti Hrvata, kultura postaje djelotvorna i životna snaga tek onda kad se ucijepi u široko narodno deblo.

Stoga valja posebno pohvaliti prikaze triju pionira anglistike, Natalije Wickerhauser, Aleksandra Lochmera i Vlodoja Dukata, kojima već i zbog njihove avangardne nastavne i znanstvene uloge pripada mjesto odličnika u povijesti hrvatske anglistike. Oni djeluju krajem 19. i početkom 20. stoljeća, i to više od tridesetak godina prije nego što se anglistika počela sustavno proučavati na zagrebačkom Filozofskom fakultetu 1934. godine. N. Wickerhauser radi na jezično-nastavnom polju, služi se direktnom metodom i predaje fonetiku mnogo prije nego što je takav način rada postao u svijetu općenito prihvaćen; A. Lochmer djeluje na nastavnom (kao profesor na srednjim školama i zagrebačkom sveučilištu), jezičnom (prva engleska gramatika i prva engleska fonetika na hrvatskom jeziku, te prvi hrvatsko-engleski rječnik iz 1906. godine, prvorazredan izvor za proučavanje hr-

vatskog jezika) i književnom području (predaje englesku i američku književnost na zagrebačkom sveučilištu). V. Dukat posvećuje svoj koristan i vrijedan rad književnosti (*Čitanaka iz englesko-američke i skandinavske književnosti* iz 1903. i *Stike iz povijesti engleske književnosti* iz 1904. kao i niz članaka iz engleske književnosti, a posebno o Shakespeareu, objavljenih u ondašnjim novinama i periodici).

U člancima o počecima slavistike u Engleskoj i Americi, koji zatvaraju knjigu o englesko-hrvatskim književnim vezama, Filipović ukazuje na veliku savjetodavnu ulogu V. Jagića, ondašnjeg svjetskog prvaka slavistike. Jagiću je pripala čast da za prvi broj novoosnovane engleske »Slavenske revije« (*The Slavonic Review*) g. 1922. napiše članak o proučavanju slavistike (*A Survey of Slavistic Studies*) te da za američku enciklopediju *Johnson's Universal Cyclopaedia* napiše članak o slavenskim jezicima.

Još su u ovoj knjizi, u kojoj je svaki prilog originalan, prvi put tiskana pisma engleskih i američkih slavista Jagiću, a u nas i Jagićevi članci iz Johnsonove enciklopedije.

Mladen Engelsfeld

K.-Richard Bausch, Josef Klegraf
and Wolfram Wilss:

The Science of Translation: An Analytical Bibliography (1962—1969)

Tübingen Beiträge zur Linguistik 21,
Tübingen, 1970, III + 181 str.

Iako se za prevođenje može slobodno reći da je gotovo isto toliko staro koliko i sam jezik, tek zadnjih dvadesetak godina čine se značajniji pokušaji da se taj svojevrsan i izuzetno važan oblik ljudske djelatnosti potpunije i temeljitije znanstveno osvijetli. Čovjek je, dakako, oduvijek težio da dublje prođe u bit prijevodnog fenomena, no u današnje vrijeme izučavanje prevođenja uzelo je takva maha i postignuti su već takvi rezultati na teorijskom i metodološkom planu da se zapravo može govoriti o postojanju jedne posebne znanosti koja se tim predmetom bavi. Vjerojatno zbog ogromne uloge što je prevođenje ima u suvremenoj civilizaciji, pa i u vezi s naglim razvojem nauke o jeziku, znanstvena literatura koja je posvećena različitim vidovima prije-

vodne djelatnosti toliko je u zadnje vrijeme narasla da je čak i stručnjaku teško imati i približno potpun uvid u sve ono što je na tom području ljudske djelatnosti učinjeno. Zato treba pozdraviti značajan pothvat trojice njemačkih jezikoslovaca, K. R. Bauscha, J. Klegrafa i W. Wilssa, da podatke o najvažnijim publikacijama iz područja prevođenja, makar i za kraće vremensko razdoblje, sustavno okupe na jednom mjestu i objelodane ih u vidu zasebne knjige pod naslovom *Znanost o prevođenju: Analitička bibliografija (1962—1969)*.

Bibliografija, naravno, ne obuhvaća sve ono što je u vremenu od 1962. do zaključno 1969. god. o prevođenju objavljeno. Kao što je u predgovoru (str. I) i naznačeno, popisani su samo radovi koji se odnose na evropske jezike, ali i unutar tog okvira autori su izostavili publikacije koje se bave strojnim prevođenjem, terminološko-leksikografskim vidovima prevođenja i primjenom prevođenja u nastavi stranih jezika. S druge strane, međutim, budući da autori znanost o prevođenju smatraju granom opisne poredbene lingvistike, oni su u Bibliografiju unijeli i radove o kontrastivnom proučavanju jezika u slučajevima kad su ih smatrali relevantnim za izučavanje problema prevođenja.

Prvi, osnovni dio Bibliografije (str. 1—153) prilično je opsežan i sadržava 902 bibliografske jedinice, no broj registriranih radova zapravo je mnogo veći jer prikazi pojedinih djela nisu navodeni pod posebnim brojem, već su samo spomenuti uz djelo na koje se odnose. Radovi su pregledno popisani abecednim redom, prema prezimenu autora, a uz naslove publikacija koje su tiskane na kojem drugom jeziku osim engleskog, francuskog i njemačkog dan je u uglatim zagrada još i engleski prijevod izvornog naslova.

U tom pionirskom poslu autori su se nedvojbeno suočili s veoma teškim zadatkom da na jednom mjestu registriraju radove o prevođenju razbacane po mnoštvu raznorodnih publikacija što izlaze na brojnim jezicima, pa je stoga i prirodno očekivati da je makar i približno potpunost podataka bilo gotovo nemoguće ostvariti u prvom pokušaju. Tako, recimo, dok se s jedne strane može primijetiti da su radovi na nekim jezicima, npr. na engleskom i njemačkom, registrirani bez uočljivijih propusta, to se, s druge strane, ne bi baš moglo reći za literaturu na ruskom jeziku, a, ako je suditi po hrvatskom, u

tom pogledu nisu baš najbolje prošli ni manje poznati jezici. Iole pažljivije prelistavanje knjige odmah nam otkriva da su autori propustili zabilježiti niz sovjetskih radova koji su objavljeni u razdoblju koji Bibliografija obuhvaća. Nema npr. knjigâ R. K. Min'jara-Beloručeva (*Posledovatel'nyj perevod*, Moskva, 1969; *Posobie po ustnomu perevodu*, Moskva, 1969), I. S. Bljaha et al. (*Uebersetzungspraktikum: Deutsche Zeitungssprache — Posobie po perevodu gazet, vyhodjaščih na nemeckom jazyke*, Moskva, 1969), L. Barhudarova i Ja. Reckera (*Kurs lekcij po teoriji perevoda*, Moskva, 1968) i dr., a nije spomenut ni priličan broj članaka o prevođenju koji su u SSSR-u izišli u različitim zbornicima. Primjera radi možemo, recimo, navesti članke A. N. Sil'nikova (*Peredača informacij i perevodimost'*, *Sistema i urovni jazyka*, Moskva, 1069), L. Barhudarova (*Process perevoda s lingvističkoj točki zrenija. Lingvistika i metodika v viššej škole*, Vypusk IV, Moskva, 1967) i M. Vin'jarskoga (*Problemy semantičkog analiza perevoda. Sbornik naučnih rabot*, Moskva, 1966), a mogli bismo dodati još i niz drugih.

Što se pak jugoslavenskih autora tiče, valja istaknuti da su radovi koji su objavljeni na engleskom, francuskom ili njemačkom jeziku više-manje svi našli svoje mjesto u Bibliografiji, uključivši i relevantne radove u okviru Jugoslavenskog projekta kontrastivnog proučavanja hrvatskog ili srpskog i engleskog jezika koji su tiskani u publikacijama *Studies 1* i *Reports 1*. Poimence, svojim radovima zastupani su slijedeći autori: D. Andrić, I. Andrić, Lj. Bibović, R. Bugarški, Ž. Bujas, R. Filipović, Z. Gorjan (3 rada), V. Ivir (2 rada), D. Maček, M. Matković, L. Spalatin (2 rada), V. Suzanić i M. Vlatković.

Međutim, iako u tom pogledu možemo biti zadovoljni, moramo s druge strane sa žaljenjem konstatirati da se u Bibliografiji ne spominje ama baš nijedan rad o prevođenju koji je tiskan na hrvatskosrpskom ili bilo kojem drugom jeziku jugoslavenskih naroda. Istina, u vremenskom rasponu koji Bibliografija obuhvaća u nas nije o prevođenju objavljeno mnogo, ali je svakako bilo radova od kojih je bar neke trebalo zabilježiti u publikaciji ovakve vrste. Tako se npr. pri navođenju knjige francuskog lingvista G. Mounina *Teoria e storia della traduzione*, pod brojem 559; uopće ne spominje opsežan prikaz tog djela što ga je pod naslovom »O teoriji

i historiji prevođenja« u sarajevskom *Izrazu* (XI, 6, 1967) objavio R. Vidović, a pod brojem 120, gdje se navodi knjiga J. C. Catforda *A Linguistic Theory of Translation*, isto tako nisu dati nikakvi podaci o temeljitu prikazu L. Spalatina koji je tiskan u časopisu *Suvremena lingvistika* (4, 1967). Ni o radovima drugih autora, npr. S. Subotina (*Nekoliko problema prevođenja poezije. Umjetnost riječi*, VI, 1—2, 1962), V. Suzanića (*Gramatički aspekt prevodilačkoga procesa. Radovi*, sv. 5, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 1964), M. Jančkovića (*Stilske modifikacije u procesu prevođenja. Radovi*, sv. 7, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 1968), R. Bluma (*Priručnik za prevođenje na engleski*, Beograd, 1967?) itd. također nema spomena, mada bi se u ovom posljednjem slučaju izostavljanje vjerojatno moglo pravdati nenaznačenom godinom izdanja ili, čak, naglašenom leksikografskom orijentacijom priručnika.

Drugi dio knjige (str. 154—181) zapravo je dopuna prvom i sastoji se od tri kazala koja svrstavaju naslove obuhvaćenih publikacija po pojedinim područjima i tako omogućuju brzo i lako nalaženje potrebnih podataka. U prvom od njih, na osnovi pripadnih brojeva iz osnovnog dijela Bibliografije, svi su radovi razvrstani prema predmetu kojim se bave u slijedećih jedanaest skupina: teorijski problemi prevođenja, problemi prevođenja u odnosu prema dva jezika, teoretska kritika prijevoda, kritika prijevoda na osnovi teksta, prevodilačke metode i postupci, priručnici za prevođenje, tumačenje, opisna poredbena lingvistika, povijest prevođenja, bibliografije, spomenice, izvještaji i sl. Drugo kazalo, opet na temelju pripadnih brojeva, daje pregled svih radova koji se pojedinim jezicima bave, dok treće kazalo, abecednim redom prema prezimenu autora, sadržava popis svih prikaza koji su u Bibliografiji navedeni.

Na kraju, bez obzira na neizbježne propuste u registriranju radova, valja posebno istaknuti da je Bibliografija rađena sustavno i akribično i da je u njoj sadržano veliko mnoštvo izvanredno korisnih podataka. Svojom pojavom ona nedvojbeno predstavlja značajan događaj koji znanost o prevođenju pomiče još jedan korak naprijed i neopodno je savjetnik svakom onom koji se na bilo koji način bavi izučavanjem prijevodne djelatnosti.

Stjepo Vojvoda

Dušan Pavlič and Franc Slivnik:

**Selected Chapters from Modern English
Verb Syntax**

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana 1970, II + 156 + IV str.

Knjiga D. Pavliča i F. Slivnika *Izabrana poglavlja iz sintakse modernog engleskog glagola* tiskana je u obliku skripata i napisana je na engleskom jeziku, a namijenjena je prvenstveno studentima anglistike na Filozofskom fakultetu u Ljubljani. Njen sadržaj je uglavnom posvećen upotrebi određenih glagolskih oblika i, osim kraćeg predgovora na slovenskom jeziku i popisa literature na kraju knjige, sastoji se od slijedećih dvanaest poglavlja: 1. Uvod, 2. Trajni oblik, 3. Sadašnje vrijeme, 4. Prošlo vrijeme, 5. Buduće vrijeme, 6. Sadašnji perfekt, 7. Odnosi između sadašnjeg perfekta i prošlog vremena, 8. Prošli perfekt, 9. Budući perfekt, 10. Nepravni govor, 11. Pasivni oblik i 12. Anomalni glagoli. Kao što se iz tih naslova vidi, klasifikacija oblika potpuno je tradicionalna i usvojena je, prema riječima autora, iz pedagoških razloga. Tekst knjige je jasan i pregledan, a mreža dobro lociranih uputnica daje čitaocu korisne podatke o odjeljcima koji stoje u vezi s predmetom o kojem se raspravlja.

U uvodnom dijelu knjige (str. 1—7) izvršena je i obrazložena osnovna podjela glagolskih oblika na određene (finitne) i neodređene (nefinitne) i specficiran je sustav kategorija koji se unutar određenih glagolskih oblika očituje: vrijeme, u koje je uključena i opreka trajni-netrajni, način (indikativ, konjuktiv, imperativ i kondicional) i glagolski rod (aktiv-pasiv). Potom je sažeto objašnjena razlika između gramatičkog (tense) i pojmovnog vremena (time) i razmotren je odnos shematske razdiobe pojmovnog vremena i vremenske orijentiranosti određenih glagolskih oblika.

Slijedeće poglavlje, koje je posvećeno trajnim oblicima (str. 8—13), zamišljeno je kao opći pogled na tu svojevrstu opreku u engleskom jeziku i u neku ruku služi kao podloga za kasnije razmatranje svakog pojedinog trajnog oblika u poglavljima koja su posvećena glagolskim vremenima. Pitanje je, međutim, da li se stajalište autora po kojem »općenito govoreći, trajni oblik označava trajne radnje ili stanja, dok netrajni oblik pokazuje i trajne i trenutne radnje i stanja »može smatrati peda-

goški najprikladnijim i ne bi li u tom pogledu možda bila djelotvornija koja druga definicija, recimo Jespersonova. Ovdje nam se, naime, čini da se takvim općim određenjem potiče ionako jaka sklonost naših učenika da značenje engleskih trajnih oblika poistovjete sa značenjem imperfektivnih glagola u svom materinjem jeziku, što bi pod svaku cijenu trebalo izbjeći. Autori su, dakako, svjesni teškoća koje na tom području postoje, pa odmah na istoj stranici dodaju da trajni oblici označavaju radnju koja se odvija unutar ograničenog vremenskog perioda, a ponekad i trenutačne radnje. Oni, međutim, ne ulaze u dublje i cjelovitije razmatranje čitavog problema, već glavnu pažnju posvećuju glagolima koji obično nemaju trajni oblik i o njima daju niz dobro raspoređenih i veoma korisnih podataka.

Daljnijh osam poglavlja (str. 14—99), koja su posvećena upotrebi svakog pojedinog vremenskog oblika, od prezenta do budućeg perfekta, čine najvredniji dio knjige i odreda se odlikuju širokim zahvatom materijala i bogatim izborom primjera, pa se s pravom može reći da predstavljaju najpotpuniji pregled upotrebe engleskih finitnih oblika koji je dosad u nas objelodanjen. Upotreba svakog pojedinog oblika veoma je pomno obrađena i dokumentirana brojnim ilustrativnim primjerima, iako njihovo porijeklo, osim u veoma rijetkim slučajevima, nije posebno naznačeno. U toj obradi treba osobito istaknuti nastojanje autora da što potpunije osvijetle gramatičko-semantičke veze između određenih glagolskih oblika i vremenskih specifikatora i da pri raspravljavanju u upotrebi pojedinog glagolskog oblika uvijek upute i na alternativnu konstrukciju s približno istim značenjem.

Poglavlje koje se bavi neupravnim govorom (str. 100—108) sadržava osnovne podatke o pomicanju vremena i drugim pojavama koje se unutar tog okvira očituju. Materijal je izložen sažeto i pregledno, a posebno su dobro obrađeni slučajevi gdje, unatoč ustaljenim općim pravilima, pomicanje vremena i zamjena priloga nisu nužni. Nedostatak je, međutim, što ponašanje modalnih glagola u neupravnim govoru nije gotovo uopće obrađeno, to više što to nije sustavno učinjeno ni kasnije u poglavlju koje se tim glagolima posebno bavi.

Odnosu između aktiva i pasiva (str. 109—115) dano je razmjerno malo prostora, mada su najvažnije osobine en-

gleskih pasivnih konstrukcija uglavnom obuhvaćene, a zapažanja su na pojedinim mjestima veoma relevantna, osobito što se tiče izostavljanja agensa, ponašanja prijedloških konstrukcija i upotrebe glagola *get*. Neka pitanja, međutim, tek su površno dodirnuta, kao npr. konstrukcije koje se upotrebljavaju samo u aktivu ili samo u pasivu, a u odjeljku u kojem se govori o transformiranju objekta aktivne rečenice u subjekt pasivne rečenice moguće preoblike tipa *A pencil was given (to) him* uopće se ne spominju.

U poglavlju o pomoćnim glagolima (str. 116—156) autori usvajaju širi naziv anomalni glagoli i tako ih kao podrazred razlikuju od pomoćnih (u užem smislu), defektivnih i nepravilnih glagola. Poslije navođenja njihovih zajedničkih obilježja, svaki od tih 12 glagola tretira se zasebno. Prvo se razmatraju oni (*be*, *have* i *do*) koji su poznati kao primarni pomoćni glagoli. Tretman glagola *be* i *have* je sustavan i temeljit, a glagolu *do*, vjerojatno da bi se izbjegla nepotrebna ponavljanja, posvećeno je svega pet-šest redaka. Ostalim, tzv. sekundarnim ili modalnim pomoćnim glagolima (*shall*, *will*, *can*, *may*, *must*, *ought*, *need*, *dare* i *used*) posvećeno je dosta pažnje, a njihova obrada je na razini suvremenih dostignuća na području izučavanja tog dijela engleskog glagolskog sustava.

Na kraju je dan koristan popis literature koji je podijeljen u dva dijela. Prvi sadržava standardna djela o engleskoj gramatici i djela o engleskoj gramatici koja su pisana s naglašenom pedagoškom orijentacijom, dok je u drugom dijelu zastupana specijalnija literatura koja je vezana uz pojedina poglavlja u knjizi. U oba slučaja selekcija je veoma stručno izvršena i može poslužiti kao dobar i pouzdan vodič za daljnje proširivanje znanja o bilo kojem pitanju koje se u ovoj knjizi obrađuje, mada ne bi bilo zgorega da je u literaturi posvećenoj trajnim oblicima spomenuta još i veoma korisna studija japanskog lingvisti Akire Ote *Tense and Aspect of Present-Day American English* (Kenkyusha, Tokyo, 1963).

U cjelini uzevši, bez obzira na stanovite neujednačenosti u obradi pojedinih pitanja, taj je udžbenik nesumnjivo veoma koristan dodatak našoj više nego skromnoj literaturi praktičnih priručnika engleskog jezika za napredne učenike. Kao sustavan i bogat pregled upotrebe finitnih glagolskih oblika u suvremenom engleskom jeziku on po

svojim vrednotama prelazi granice svoje osnovne namjene i sigurno će dobro doći ne samo studentima anglistike na drugim filozofskim fakultetima već i nastavnicima engleskog jezika na svim stupnjevima školovanja.

Stjepo Vojvoda

Milenko Popović:

Разговорный русский язык

Školska knjiga, Zagreb 1972, 96 str.

Učenje ruskog jezika u našim školama ima približno tridesetogodišnju tradiciju, a to je relativno kratko vrijeme u usporedbi s učenjem drugih jezika koji su danas u školskim programima SR Hrvatske.

Metodika nastave ruskog jezika u tih tridesetak godina također se bitno i korjenito mijenjala. Postoje osposobljeni kadrovi-predavači i posebni udžbenici ruskog jezika čiji su sadržaji prilagođeni školama kojima su namijenjeni. Zadržat ćemo se na posljednjem udžbeniku za I razred opće srednje škole, čiji je autor M. Popović, a služi učenicima koji petu godinu uče ruski jezik.

Iako još nije protekla puna školska godina u kojoj bi se potpuno realizirao i provjerio taj udžbenik, određene ocjene mogu se ipak dati. One su nikle iz prakse i rada s učenicima raznih profila opće srednje škole.

Treba odmah na početku napomenuti da je veoma teško pronaći najracionalniji put poučavanja ruskog jezika, jer je riječ o slavenskom jeziku koji je sličan našem, što učenike često navodi na specifične pogreške da našu riječ upotrijebe s ruskim akcentom kad ne znaju rusku riječ. To ih također navodi na gubljenje kriterija i poseban odnos prema zahtjevima nastave ruskog jezika. Ako uz to ni udžbenik nije adekvatan, neuspjeh u radu je neminovan. Zbog tih, pa i zbog nekih drugih elemenata izvan nastave, ruski jezik se u našim školama prilično dugo učio površno i usputno. Danas je odnos prema nastavi ruskog jezika mnogo seriozniji. Tome, među ostalim faktorima, doprinosi i najnoviji udžbenik, o kojem će ovdje biti riječ.

Osnovna kvaliteta udžbenika je u tome što je njegov autor respektirao činjenicu da se jezik jedne zemlje ne može učiti ako se adekvatno ne ambijentira, pa su ovim udžbenikom učenici permanentno direktno uključeni u sredinu čiji jezik uče. Autor to ambijenti-

ranje postiže svakim detaljem od prvih formulacija. («Как вас зовут?»; «Меня зовут Ирой.»...) pa do kraja knjige. Cijeli udžbenik je koncipiran tako da aktivira razgovornu praksu učenika i razbija poznatu psihološku barijeru koju svaki čovjek mora svladati da bi »progovorio« tuđim jezikom.

Autor je shvatio da se jezični materijal najaktivnije prima dijalogom, pa su vježbe koncipirane pretežno u dijaloškom obliku. Nastoji se da učenici prihvate potpunu rusku frazu, a ne samo izdvojene pojmove. To je tzv. »aktivna sintaksa«, kojom se omogućuje da se učenik čak i sa skromnim znanjem ruskog jezika služi usvojenim materijalom u svom razgovornom izrazu.

Svakidašnje, učenicima bliske i životne teme osiguravaju njihovo zanimanje za rad.

Leksika je odabrana tako da lako ulazi u aktivan rječnik učenika jer su birane riječi koje imaju najviše mogućnosti sintaktičkih veza i mogu ući u velik broj leksičkih skupova, jezičnih cjelina i fraza.

U bogaćenju rječnika učenika pokazan je veoma realan osjećaj za mjeru. Vješto se uvodi nova leksika na osnovi već poznate i svladane. Usmene i pismene jezične vježbe uz tekst učvršćuju tu leksiku u svijesti učenika. Nastavnikova dužnost je da pravilno iskoristi jasne sugestije udžbenika i da riječi ne prevodi, nego ih objasni već poznatim pojmovima. Prijevod je, kako reče jedan američki metodičar, obična štaka koju odbacujemo automatski čim uzmognemo bez nje hodati. Uvođenje u nove pojmove postiže se pomoću sinonima, antonima i uključivanjem novih riječi u kontekst s već poznatim leksikom, za što udžbenik pruža velike mogućnosti. Zapamćivanje nove riječi ovisi uglavnom od situacije u kojoj je dana i od njenog objašnjenja. Riječ se pamti isključivo u rečenici. Samo tako učenici ovladavaju sistemom veza među riječima u ruskom jeziku. Stoga ni u učeničkim rječnicima riječ ne smije biti izolirano objašnjena, nego u kontekstu. Samo tako može se kod učenika postići da misle na ruskom jeziku. O tim osnovnim činjenicama u udžbeniku M. Popovića vodi se mnogo brige. Pojmovi su odabrani primjereno, tj. prema pripremljenosti auditorija da ih akceptira.

Veoma dobra i metodički zrela je tematska i jezična povezanost tekstova u udžbeniku. Ako nema među tekstovima sadržajnih veza, riječi se brzo zaborav-

ljaju jer se u sljedećem tekstu ne ponavljaju.

Međutim, u leksičkom bogaćenju učeničkog jezika udžbenik, ma kako bio dobar, ne može mnogo postići ako predača pri obradi teksta ne angažira svu moguću učenicima poznatu leksiku.

Najprije ima riječ nastavnik, koji tekst približava učenicima slušno, dok je knjiga pred njima zatvorena. Zatim treba novu riječ povezati s pojmom koji ona izražava. Iza izgovorene riječi stoji čitav mali svijet, koji učenik treba da »vidi« kad nastavnik izgovori riječ. Zatim se ona mnogostruko ponavlja u različitim kontekstima, što vodi automatizaciji jezičnih navika. U tu svrhu udžbenik sugerira niz vježbi iz svakog teksta. To nisu samo leksičke, nego najčešće gramatičko-leksičke vježbe, jer gramatika nije u udžbeniku izdvojeno ni sistematski obrađena. U takvom su je obliku učenici morali usvojiti u toku prethodne četiri godine osnovnoškolskog obrazovanja. Gramatika je prezentirana u obliku ponavljanja bitnih i najtežih ortoepskih i gramatičkih osobina ruskog jezika i usko je povezana s leksičkim vježbama, odnosno s tekstom. Te vježbe su shvaćene kao završni rad na tekstu, tj. to su kontrolne leksičko-gramatičke zadaće. Kao jedan oblik takve kontrolne zadaće može poslužiti i diktat koji se nalazi iza svakog teksta. Ti diktati služe i kao efikasan način da učenici ovladaju pismenim navikama ruskog jezika. Pritom se kod učenika razvijaju dvije vrlo korisne jezične navike:

1. naviknu se pojmovno shvaćati riječi *na sluš*, a da ih ne vide napisane

2. naviknu se brzo zapisati na stranom jeziku sve ono što čuju.

Diktati u udžbeniku su maleni situacijski tekstovi, što ovom nivou znanja učenika i najbolje odgovara. Naravno da svaki izdiktirani tekst nastavnik mora ispraviti, jer diktat nema inače nikakve svrhe.

Udžbenik M. Popovića provjerila sam u praksi tokom I polugodišta. Svladavali su ga uspješno, s manje ili više napora, polaznici Većernje tehničke škole Školskog centra za strojarstvo i elektrotehniku u Zagrebu, koji imaju prilično dug prekid u nastavi stranog jezika, učenici Željezničkog školskog centra u Zagrebu, čije je znanje stečeno u osnovnoj školi veoma skromno, i učenici Elektrotehničke škole Školskog centra za strojarstvo i elektrotehniku koji su mahom s odličnim uspjehom završili osnovnu školu i posjeduju solidnu osnovu zna-

nja ruskog jezika. To pokazuje da je udžbenik primjeren učenicima kojima je namijenjen. On ih aktivizira u radu mnogo više nego ijedan dosadašnji udžbenik ovog jezika.

Da bi rad s ovim udžbenikom bio još efikasniji, trebalo bi ga ozvučiti, tj. snimiti tekstove na magnetofonske vrpce jer je razgovorni ruski jezik neminovno potrebno — čuti. Također bi trebalo sve tekstove akcentirati, jer učenici nakon četiri godine učenja ne mogu potpuno ovladati ruskim akcentom. Također je neophodno u slijedećem izdanju ukloniti tiskarske pogreške, kojih mjestimično ima i koje dezorijentiraju učenike.

Konačan je zaključak o udžbeniku Milenka Popovića da je ostvario osnovni cilj — usvajanje ortoepskih, leksičko-stilističkih i gramatičkih karakteristika ruskog jezika, te osigurao određen stupanj automatizacije jezičnih navika učenika kojima je udžbenik namijenjen.

Vjera Rašković Zec

Aldo Luppi:

Talijansko-hrvatskosrpski rječnik poslovne terminologije

Školska knjiga, Zagreb 1973, str. 738.

Iako se je u posljednje vrijeme u našoj zemlji pojavio znatan broj dobrih univerzalnih dvojezičnih rječnika, potreba za stručnim rječnicima ostala je uglavnom nenamirena. Pojavi velikog broja rječnika našeg i pojedinih stranih jezika razlog je povećani interes Jugoslavena za strane zemlje i putovanja u njih, kao i sve razvijenije međunarodne veze naših privrednika i političara, a kao posljedica toga i sve veći broj onih koji uče strane jezike. Univerzalni rječnici zadovoljit će potrebe većine onih prvih, dok su privrednici i političari prepušteni da se u mnogim situacijama snalaze kako znaju i da za svoje potrebe sastavljaju vlastite vokabulare. Nedostatku dvojezičnih rječnika stručne terminologije, za koje bismo mogli očekivati da će se pojaviti usporo da sve opsežnijom međunarodnom suradnjom, naći ćemo razlog u našoj nerazvijenoj jednojezičnoj terminološkoj leksikografiji. Stoga treba pozdraviti napore koje je profesor Aldo Luppi, unatoč svim teškoćama vezanim uz nezavršenu hrvatskosrpsku stručnu termi-

nologiju, uložio u sastavljanje našeg prvog opsežnijeg talijansko-hrvatskosrpskog rječnika poslovne terminologije.

Njegov Talijansko-hrvatskosrpski rječnik poslovne terminologije izrađen je na znanstvenoj osnovi uz konzultaciju najnovijih talijanskih stručnih rječnika, enciklopedija i stručne štampe. S obzirom na bogatu talijansku modernu terminološku leksikografiju, izbor savremenog stručnog leksika sastavljaču očito nije bio veći problem. Lako je bilo posegnuti za nekim od brojnih rječnika terminologije bilo koje od disciplina koje je želio uvrstiti u svoje djelo: ekonomija, ekonomike, pravo, financije, administracija, bankarstvo, burza, osiguranje, mjenično pravo, pomorska privreda, međunarodna trgovina, špedicija, turizam, carine. Ovdje je glavni problem bio u tome kako ograničiti tako široko i složeno područje i isključiti leksik koji dovoljno ne zadire u struke odabranih područja. Treba li u stručni rječnik te vrste staviti općenite riječi kao što su *considerevole, fervore, insieme, insipido, insperato, ostinatezza, palude, paravento, quando, severità, tempesta, zucherato* i sl.? Naravno da te riječi možemo naći u svakom, pa i u stručnom privrednom tekstu. Takvim natuknicama, osobito jer nisu dalje vezane uz fraze i kolokacije iz stručnog jezika, možda ovdje nije mjesto. No natuknice za koje bismo mogli dvoumiti spadaju li u rječnik poslovne terminologije vrlo su rijetke u ovom djelu i ne bismo mogli tvrditi da osjetno opterećuju njegovih 738 stranica na račun riječi izrazito karakterističnih za leksik stručnog jezika. Njegovih pedesetak hiljada riječi, stručnih izraza, fraza i kolokacija sastavljač sigurno nije mogao mnogo bolje odabrati da u datom opsegu obuhvati najučestalije izraze znanstvenih i stručnih područja koja je odlučio obraditi.

Mnogo je teži zadatak bio odabranu talijansku rječničku građu prevesti na naš jezik. Pri tom mu nisu stajali na raspolaganju hrvatski ili srpski stručni jednojezični rječnici i enciklopedije u kojima bi mogao naći sreden sav leksik pojedinih struka. Rad na hrvatskosrpskim terminološkim rječnicima dosad je bio prilično zanemaren, terminologija je vrlo neujednačena, priznati stručnjaci istog područja za isti pojam upotrebljavaju razne izraze, pa je sastavljaču dvojezičnog rječnika često teško zaključiti koji je naš naziv bolji ili pravilniji, kad to već prije njega nisu

sredili oni kojima je to uža specijalnost. Ne bi li npr. s. v. *vettore* pokraj prijevođa »vozar« u smislu engleskog »carrier« ili njemačkog »Frachtführer« bilo bolje staviti na prvo mjesto i danas u stručnoj literaturi česti izraz »prevoznik« ili »prevoznik«? Neke je riječi u prijevodu trebalo po smislu bolje razvrstati i one koje nisu sinonimi odijeliti točkom i zarezom. S. v. *speditore* imamo npr. otpremnik, pošiljalac, špediter. »Otpremnik« i »špediter« trebalo je staviti zajedno i odvojiti ih zarezom, jer su sinonimni stručni izrazi (engl. forwarding agent, njem. Spediteur, franc. commissionaire de transport), dok je opći izraz »pošiljalac« trebalo odvojiti od njih točkom i zarezom (njem. Absender). No takvih zamjerki nema mnogo i teško ih je naći u masi odlično obrađene rječničke građe.

Sastavljač, po struci lingvist, radi desetak godina kao nastavnik jezika na ekonomskom fakultetu, gdje je u stalnom kontaktu sa stručnjacima svih disciplina čija se terminologija obrađuje u njegovu rječniku, te se obilno koristio njihovim savjetima i pomoći u pronalaznju hrvatskosrpskih prijevodnih ekvivalenata. Dobra rješenja često su i zasluga sastavljačevih kolega koji su ga savjetovali, a s nekim se rješenjima drugi stručnjaci možda neće složiti, što se pak u mnogo slučajeva može više pripisati našoj nesređenoj stručnoj terminologiji nego krivom tumačenju pojmovna ili lošoj upotrebi riječi.

Problemi prevođenja bili su najteži ondje gdje postoje razlike u institucionalnom sistemu u nas i u Italiji. Za institucije kapitalističkog uređenja bilo je lakše naći prijevodne ekvivalente na našem jeziku, jer nazivi za razne oblike dioničkih društava, stečajnih postupaka i burzovnih špekulacija koji su nam danas u našoj stvarnosti nepoznati, postoje u našem jeziku od ranije, kad smo i mi u kapitalizmu imali slične institucije. Pojmovi iz našeg današnjeg državnog uređenja i institucija samoupravnog socijalizma zadaju prevodiocu mnogo veće teškoće, jer nazivi za njih ne postoje u rječniku jezika kapitalističkog govornog područja, pa ih treba stvarati. Gdje postoje službeni prijevodi naših zakona, našeg ustava itd. leksikograf će ih sakupiti u ovim prijevodnim tekstovima, a što ne nađe, pokušat će sam stvoriti, a to je mnogo mukotrpniiji i nezahvalniji posao negoli pronaći već davno ustaljene ekvivalente.

I taj je zadatak u rječniku profesora Luppija uspješno savladan, tako da će izvorni govornik, čitajući naše prijevode, u rječniku moći naći originalni naziv na našem jeziku za ono što je u talijanskom tekstu bilo npr. Consiglio esecutivo federale (Savezno izvršno vijeće), Lega dei comunisti della Jugoslavia (Savez komunista Jugoslavije), autogoverno sociale (društveno samoupravljanje), autogestione operaia (radničko samoupravljanje) itd.

Želimo li ocijeniti djelo u cjelini, moramo odati priznanje velikom naporu sastavljača, koji je u razmjerno kratkom vremenu uspio obaviti posao za koji bi normalno bio potreban timski rad većeg broja raznih stručnjaka u toku duljeg vremena nego što ga je sadašnji autor utrošio. Njegova je isključiva zasluga sistematska i pregledna obrada građe, s velikim brojem fraza i kolokacija poslovnih izraza središnjih abecednim redom, tako da se čovjek lako i brzo snalazi u tom rječniku. Objašnjen je također i izgovor pojedinih natuknica tako da su označeni naglašeni slogovi, otvoreni i zatvoreni vokali, zvučni i bezvučni izgovor konzonanata, itd. pa rječnik rješava korisniku i taj problem. Knjizi su dodana i dva apendiksa, od kojih jedan sadržava najuobičajenije kratice iz poslovne prakse, a drugi talijanska imena svjetskih valuta svrstanih po abecednom redu zemalja u kojima se upotrebljavaju.

Ovaj rječnik ne samo da je neophodan studentima ekonomskih nauka kojima je talijanski jezik sredstvo sporazumijevanja s inozemstvom i praćenja svjetske stručne literature, već i svima onima koji obavljaju posao dopisnika stranih jezika u vanjskotrgovinskim poduzećima. Bez tog priručnika ne bi smjele biti ni knjižnice ustanova koje na bilo koji način sudjeluju u međunarodnim odnosima. Treba, međutim, imati na umu da je to prvi i jedini opsežniji stručni rječnik talijanskog i našeg jezika, pa su zbog toga neki nedostaci neizbježni i mogu se opravdati. Autor zaslužuje svaku pohvalu i zahvalnost za trud koji je uložio da nam u tako kratkom vremenskom roku sakupi bogatu terminološku građu. Njegov pionirski rad koristit će već sada svima koji se u poslovne i znanstvene svrhe služe talijanskim jezikom, a utrt će i put bržem razvitku naše dvojezične stručne leksikografije.

Marijan Urbany

Bibliografija

Francuski jezik (Sastavio: Željko Klaić)*

Jean-Paul COLIN, *Nouveau dictionnaire des difficultés du français*, Hachette-Tchou, Pariz 1970, 857 str.

Još jedno djelo u kome se pokušavaju u rječničkoj formi razjasniti mnoge poteškoće koje francuski jezik zadaje u prvom redu Francuzima (i ostalim frankofonima), a onda, naravno, i onima koji ga nastoje svladati. Abecednim redom navedene su i razrađene riječi koje predstavljaju poteškoću bilo na pravopisnom, morfološkom ili sintaktičkom, bilo na semantičkom ili stilističkom planu.

Djelo prvenstveno preskriptivno, ali nikako ne i purističko. Privlačan priručnik za svakoga tko ima posla s francuskim jezikom.

Pierre OSTER, *Nouveau dictionnaire de citations françaises*, Hachette-Tchou, Pariz 1970, 1606 str.

Svojevrsna novost u sličnim zbirkama, prvenstveno zbog toga što u djelu ne nalazimo samo već poslovične izreke, maksime, aforizme, stihove i sl., nego i pasuse koji su ključni za stanovito djelo, pisca, pa čak i razdoblje. Citati su numerirani i poredani po autorima (a ovi po kronologiji), dok iscrpni indeks okosnicâ upućuje na svaki pojedini citat u kome se nalazi tražena riječ ili ime. Taj pozamašan priručnik može, uz ostalo, biti koristan i kao neka vrsta repetitorija i sažetoga vodiča kroz najbitnija mjesta u nekom znatnijem francuskom piscu.

Daniel DELAS, *Nouveau dictionnaire analogique du français*, Hachette-Tchou, Pariz 1971, 609 str.

Prilično sretno koncipiran i izveden rječnik leksičkih asocijacija na bazi tematskih polja. Osobito je dobro obrađena domena tehničkih i znanstvenih izraza, pogotovo suvremenih. Isto tako i znatan dio modernog razgovornog jezika. Mada je taj priručnik namijenjen u prvom redu izvornim francuskim govornicima kao podsjetnik i pomoć, može biti funkcionalan pri nastavi i učenju

* Zbog ograničenog prostora za Bibliografiju popis engleskih knjiga objavit ćemo u idućem broju.

vokabulara, a na višem stupnju poznavanja jezika od nesumnjive je koristi za pronalaženje najadekvatnijih izraza.

Jacqueline PICOCHÉ, *Nouveau dictionnaire étymologique du français*, Hachette-Tchou, Pariz 1971, 827 str.

Najnoviji i po mnogočemu najzanimljiviji etimološki rječnik francuskog jezika. Za razliku od »klasičnih« djela te vrste, čitalac u ovom rječniku nailazi na riječi u tzv. gnijezdima, dok se kompletni indeks nalazi na kraju. Taj način prezentiranja omogućio je autorici da, uz to što razrađuje i kompletira svaki etimon (gdje je to moguće, a moguće je u većini slučajeva), povezuje s osnovnom natuknicom i oblike iz različitih nivoa — i klavijaturâ — francuskog jezika. Rječnik s kojim svakako valja ozbiljno računati pri bilo kakvom etimološkom poslu.

Pierre GILBERT, *Dictionnaire des mots nouveaux*, Hachette-Tchou, Pariz 1971, 572 str.

Rječnik u kome je zabilježeno, datirano, protumačeno, prokomentirano i obilato potvrđeno pet i pol tisuća posuđenica, kovanica, neologizama i značenjskih neologizama što su se pojavili ili postali uočljivo frekventni u najsvremenijem francuskom jeziku (osobito u razdoblju 1966—1971). Posebno je koristan i za rječnik ekonomičan inventar produktivnih prefiksa i afiksa, uklopljen u ostalu građu. Potvrde su dane u obliku opsežnih citata; 20 posto ih je iz znanstvene literature i lijepje književnosti, a čak 80 posto iz štampe kao tipičnog izvora neologizama. Priručnik od velike, ponekad nenadomjestive pomoći za potpuno razumijevanje najsvremenijih francuskih tekstova, pogotovo onih koji se tiču javnoga života.

Henri Bertrand du CHAZAUD, *Nouveau dictionnaire des synonymes*, Hachette-Tchou, Pariz 1971, 471 str.

Iako svaki dobar rječnik nekog jezika nastoji da obuhvati što veći broj sinonima, takvi specijalizirani rječnici imaju tu prednost što u tom pogledu mogu biti iscrpniji i, ukoliko se tako može reći, organiziraniji. To je upravo slučaj s ovim najnovijim francuskim sinonimskim rječnikom, te ovaj uglavnom odgovara zahtjevima što se stavljaju pred takvo djelo. U njemu će čitalac, izvorni francuski govornik, student ili nastavnik, naći velik broj sinonima francuskog jezika klasiranih u okviru svakog članka po gramatičkim i semantičkim

kriterijama, kao i po abecednom redu. Vrlo koristan priručnik, možda pregledniji od sličnih dosadašnjih.

Njemački jezik (Sastavio: Stanko Žepić)

Deutsche Reihe für Ausländer. Herausgegeben von Dr. Heinz Griesbach und Dr. Dora Schulz, Max Hueber Verlag München:

Franz EPPERT, *Material zum Konversationsunterricht*, München 1972, 99 str.

Vokabular s objašnjenjima uz pojedine govorne situacije (npr. Zeitung, Film, Theater, Schule und Ausbildung itd.)

Werner SCHMITZ, *Übungen zu synonymen Verben*, München 1970, 59 str. Glagoli sličnog značenja (npr. ändern — wechseln — tauschen) objašnjavaju se na primjerima, a njihova upotreba uvježbava na rečenicama gdje na prazno mjesto treba uvrstiti pravi glagol. Na kraju su dodana ispravna rješenja.

Kläre MEIL — Margit ARNDT, *ABC der schwachen Verben*, München 1969, 179 str.

Ovaj priručnik obuhvaća velik broj jednostavnih, prefiguriranih i složenih slabih glagola kod kojih u reakciji i stilističkoj upotrebi stranac može imati poteškoće. Upotreba je objašnjena primjerima i sinonimima.

Kläre MEIL — Margit ARNDT, *ABC der starken Verben*, München 1970, 142 str.

Kao i ABC slabih glagola, i ovaj priručnik obuhvaća jednostavne, složene i prefigurirane glagole, ali s tom razlikom što je ovdje obuhvaćen čitav inventar danas upotrebljivih jakih glagola zato što je broj jakih glagola konačan i više se ne povećava. Upotreba je objašnjena po istom načelu kao i kod slabih glagola.

Werner SCHMITZ, *Der Gebrauch der deutschen Präpositionen*, München 1970, 87 str.

Vrlo koristan priručnik za jedan od najvećih problema pri učenju stranog jezika, za pravilnu upotrebu prijedloga. Podjela je izvršena prema padežima, a za svaki prijedlog i prema funkcijama (lokalna, temporalna, preneseno značenje itd.). Također su navedeni glagoli i pridjevi koji zahtijevaju upotrebu pojedinih prijedloga.

Sprache der Gegenwart, Schriften des Instituts für deutsche Sprache. Gemein-

sam mit Hans Eggers, Johannes Erben, Hans Neumann und Hugo Steger herausgegeben von Hugo Moser, Pädagogischer Verlag Schwann Düsseldorf.

Ova serija, u kojoj izlaze radovi Instituta za njemački jezik u Mannheimu, okuplja vodeće njemačke i inozemne germaniste, kao i mlade znanstvene radnike koji ovdje objavljuju prve veće radove (disertacije, habilitacije). Zbog raznolikosti suradnika zastupani su razni lingvistički pravci i tematski različita područja, a raspravljaju se teoretska pitanja i istražuju praktički problemi modernog njemačkog jezika. Dosad su izašle ove knjige:

Bd. 1. *Satz und Wort im heutigen Deutsch*, Düsseldorf 1967, 415 str.

Zbirka članaka o problemima sintakse i morfologije, o gramatici i stilu, govornom jeziku i o metodskim i teoretskim pitanjima.

Bd. 2. *Sprachnorm, Sprachpflege, Sprachkritik*, Düsseldorf 1968, 286 str. Zbirka članaka o normiranju jezika promatranom iz različitih aspekata.

Bd. 3. Hans Jürgen MERINGER, *Die Opposition von 'kommen' und 'bringen' als Funktionsverben*, Düsseldorf 1968, 130 str.

Strukturalistička studija o jednom sintaktičkom problemu.

Bd. 4. Ruth RÖMER, *Die Sprache der Anzeigenwerbung*, Düsseldorf 1968, 281 str.

Studija o gramatičkim i stilističkim karakteristikama jezika reklame (tvorba riječi, sintaksa, retorička sredstva itd.).

Bd. 5. *Sprache — Gegenwart und Geschichte*, Düsseldorf 1969, 250 str.

Zbirka članaka u kojoj se raspravlja teoretski, pa i na praktičkim primjerima o vrlo aktuelnom metodološkom problemu sinkronije i dijakronije.

Bd. 6. *Studien zur Syntax des heutigen Deutsch*, Düsseldorf 1971, 292 str.

Zbirka članaka o pojedinim sintaktičkim pitanjima (Satzrahmen, Tempus-system, indirekte Rede itd.).

Bd. 7. Jean FOURQUET, *Prolegomena zu einer deutschen Grammatik*, Düsseldorf 1970, 135 str.

Ova kratka studija, kojoj su dodani još neki prije objavljeni članci, donosi rezime teoretskih lingvističkih stavova svoga autora, danas vjerojatno najznačajnijeg germaniste na području lingvistike.

Bd. 8. *Probleme der kontrastiven Grammatik*, Düsseldorf 1970, 192 str.

Zbirka članaka o teoretskim problemima kontrastivne gramatike i s konkretnim primjerima iz pojedinih jezika u konfrontaciji s njemačkim.

Bd. 9. Hildegard WAGNER, *Die deutsche Verwaltungssprache der Gegenwart*, Düsseldorf 1970, 139 str.

Kao i Bd. 4, i ova studija istražuje gramatički sistem jednog od posebnih jezika, jezik državne administracije.

Bd. 10. *Empfehlungen zum Gebrauch des Konjunktivs*, Düsseldorf 1970, 90 str.

To su preporuke Komisije Instituta za njemački jezik, koja se brine za znastveno fundirano normiranje jezika. Formulirao ih je Siegfried Jäger na osnovi svoje studije »Der Konjunktiv in der deutschen Sprache der Gegenwart«.

Bd. 11. Rudolf HOBERG, *Die Lehre vom sprachlichen Feld*, Düsseldorf 1970, 200 str.

Ova studija, posvećena jednom od najaktuelnijih problema semantike, donosi historijat i rezime teorije semantičkog polja.

Bd. 12. Rainer RATH, *Die Partizipialgruppe in der Deutschen Gegenwartsprache*, Düsseldorf 1971, 234 str.

Studija o sintaktičkim funkcijama nekih participijalnih konstrukcija u modernom njemačkom jeziku.

Bd. 13. *Sprache und Gesellschaft*, Düsseldorf 1971, 339 str.

Zbirka članaka o teoretskim problemima sociolingvistike kao i o praktičkim istraživanjima odnosa jezika i društva.

Bd. 14. Werner INGEDAHL, *Der metaphorische Prozeß*, Düsseldorf 1971, 356 str.

Studija o metafori kao lingvističkom problemu.

Ruski jezik (Sastavio: Milenko Popović)

Словарь-справочник по рускому языку для иностранцев, изд. Московского университета 1972.

To je treća knjižica iz serije, a obrađuje materiju koju je često teže na najispravniji način usvojiti — obrađuje priloge. U knjižici su protumačena značenja priloga i dani primjeri ispravne upotrebe, pri čemu su uzete u obzir i stilske razine. Na primjer, na str. 8—9. tumači se upotreba priloga всегда, вечно, навсегда, навечно.

Rječnik su napisala četiri autora, a redigirala ga je I. P. Slesareva.

Stranica teksta 85, cijena 21 kop.

Н. М. Шанский, В. В. Иванов, Т. В. Шанская

Краткий этимологический словарь русского языка, изд. »Просвещение«, Москва 1971.

U ovom, drugom (izmijenjenom i dopunjenom) izdanju protumačeno je 7 tisuća riječi. Nije dano samo porijeklo riječi već i njihova upotreba. Na primjer, nakon tumačenja riječi баба daje se primjedba u vezi sa značenjem »žena«: свойственно лишь просторечно-диалектной речи«. Ako riječ nije popraćena sličnom primjedbom, znači da se normalno upotrebljava u književnom jeziku.

Rječnik je zamišljen kao priručnik za nastavnika. Redigirao ga je S. G. Barhudarov.

Stranica teksta 500, na kraju je popis (protumačenih) lingvističkih naziva koji su u knjizi upotrijebljeni, cijena 18,20 dinara.

Академия наук СССР, Институт русского языка

Синонимы русского языка и их особености, изд. »Наука«, Ленинградское отделение, Ленинград 1972.

Budući da pravih sinonima gotovo i nema, zanimljivo je vidjeti što je sve Rusu sinonim i kakva je upotreba onih riječi koje se tretiraju kao sinonimi. Naime, njihova je upotreba najčešće vezana na različite kontekste, iz čega se upravo i vidi da pravih sinonima gotovo i nema, a to stranac prilično teško usvaja.

Stranica teksta 243, cijena 17,50 dinara.

Д. Э. Розенталь, М. А. Теленков
Справочник лингвистических терминов, изд. »Просвещение«, Москва 1972.

Protumačeni su lingvistički nazivi i dani primjeri teksta s riječima ili gramatičkim pojavama na koje se nazivi odnose. Bez obzira na to što je kod nas izašao »Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva« Rikarda Simeona (u kome su i ruski nazivi), ovaj je rječnik koristan zato što je sve protumačeno ruskim jezikom i što su primjeri teksta (ili pojava) na ruskom jeziku.

Stranica teksta 495, cijena 14,20 dinara.

V. V. Виноградов
Русский язык (грамматическое учение о слове), изд. »Высшая школа«, Москва 1972.

Ovo je drugo izdanje već klasičnog djela (sada već pokojnog) V. V. Vиноградова. (Prvo je izdanje izašlo 1947.) Knjiga je imala velik utjecaj na razvoj gledanja na probleme ruskoga jezika. Bilo bi dobro kad bi je posjedovao svaki nastavnik ruskog jezika.

Stranica teksta 590, cijena 33,00 dinara.

Talijanski jezik (Sastavio: Josip Jernej)

Scritti e ricerche di grammatica italiana. Centro per lo studio dell'insegnamento all'estero dell'italiano, Università di Trieste. Presentazione di Giuseppe Petronio. Trieste 1972, 334 str.

Ovaj svezak je prvi u predviđenom nizu koji će postepeno skupljati referate s godišnjih sastanaka lingvističaritalijanista što ih organizira spomenuti Centar. Radovi sadržavaju nove poglede na problematiku talijanske gramatike i opće lingvistike iz pera svjetskih predstavnika struke.

L'insegnamento dell'italiano in Italia e all'estero. Atti del IV convegno internazionale di studi, Roma 1—2 giugno 1970. SLI — Società di linguistica italiana. 2 volumi. Roma 1971, XIV-779 str.

U ova dva sveska otisnuti su referati održani na spomenutom savjetovanju, a odnose se na pitanje nastave talijanskog jezika u inozemstvu. Uz zanimljive statističke podatke obrađuju se i teorijska i metodološka pitanja.

Miklos FOGARASI, *Grammatica italiana del Novecento*, Budapest 1969, 331 str.

Autor profesor talijanske lingvistike na Sveučilištu u Budimpešti, sazeo je u ovome priručniku plodove svoga dugogodišnjeg didaktičkog iskustva, kao i vlastitog znanstvenog istraživanja na polju talijanskog jezika. To je uspjeli pokušaj praktično-normativne sistematizacije talijanskog književnog jezika na znanstvenim osnovama. Knjiga može odlično poslužiti ne samo za nastavu u Mađarskoj nego i studentima i đacima svih vrsta škola iz drugih jezičnih sredina.

Pavao TEKAVČIĆ, *Grammatica storica dell'italiano*. Volume I: Fonematica, IX-343 str. Volume II: Morfosintassi, 740 str. Volume III: Lessico, 293 str.

Ovo kapitalno djelo našega uvaženog stručnjaka zanimat će sve italyaniste koji žele dublje ulaziti u pitanja talijanske lingvistike s povijesnog aspekta. Uz primjenu umjerene strukturalne metode autor nam pruža jasan dijahronički uvid u razvitak talijanskog jezika. To je suvremen, metodološki jasno i funkcionalno pisan priručnik za studente, kao i za diplomirane nastavnike talijanskog jezika.

Giacomo DEVOTO, *Avviamento alla Etimologia. Dizionario etimologico*. Firenze, Le Monnier, 1970², IX-501 str. (u dva stupca).

Posebna odlika ovog Etimologijskog rječnika talijanskog jezika sastoji se u tome što obrađene etimologije sežu do indoeuropskog, dok se drugi talijanski etimologijski rječnici (kao npr. Pratičev i Olivieričev) zaustavljaju na latinskim i grčkim etimovima.

Giacomo DEVOTO — Gian Carlo OLI, *Dizionario della lingua italiana*, Firenze, Le Monnier 1971, XV-2712 str. (u tri stupca).

Po datumu posljednji među novijim jednojezičnim rječnicima talijanskog jezika. Radi se o funkcionalno skraćenoj verziji velikog izdanja u dvije knjige što su ga isti autori priredili 1967. god. Odlična semantička obrada odražuje se u prikladnim i jasnim definicijama. Primjeri su uzeti ponajviše iz živog govornog jezika.

Nicola ZINGARELLI, *Vocabolario della lingua italiana*. Decima edizione rielaborata a cura di 109 specialisti diretti e coordinati da Miro Dogniotti, Luigi Rosiello, Paolo Valesio. Bologna, Zanichelli 1970, XXXII-2064 str. (u dva stupca).

To je trenutno vjerojatno najbolji priručni rječnik talijanskog jezika, bilo u pogledu leksičkog i frazeološkog bogatstva (sa sustavnim semantičkim podrazdiobama), bilo zbog ostalih lingvističkih informacija što nam ih pruža: izvrsne definicije, gramatičke obrade, etimološki podaci, sinonimika i dr.

Renzo TITONE, *Psicolinguistica applicata*. Introduzione psicologica alla didattica delle lingue. Roma, Amando Editore 1972, 297 str.

Ovo najnovije djelo poznatog vrhunskog specijaliste s područja psiholingvistike obrađuje sistematski temeljne probleme procesa jezičnog usvajanja (prvog ili drugog jezika), a sve to promatrano u svjetlu sadašnjih pravaca psiholingvističkih istraživanja.